

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра китайської філології

Кваліфікаційна робота магістра
з китайської філології на тему:

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В
СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Студентки групи Мкит 52-21
факультету східної та слов'янської філології
денної форми навчання
спеціальності 035.065 Східні мови та літератури (переклад включно)
Данішевської Вероніки Вячеславівни

Науковий керівник:
Малинюк Ірина Володимирівна

Допущена до захисту

«___» _____ року

Завідувач кафедри

_____
(підпис)   *(ПІБ)*

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I.....	9
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	9
1.1 Актуалізація проблеми категорії темпоральності в сучасній китайській лінгвістиці	9
1.2 Модель темпоральності в китайській мовній картині світу	16
1.3. Китайський публіцистичний дискурс	22
Висновки до 1 розділу	25
РОЗДІЛ II	28
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	28
2.1 Основні сучасні підходи у вивченні категорії темпоральності сучасної китайської мови	28
2.2 Комплексна методика аналізу категорії темпоральності сучасної китайської мови	34
Висновки до 2 розділу	45
ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....	48
3.1. Засоби вираження категорії темпоральності в сучасній китайській мові.....	48
3.2. Граматичні та лексичні засоби вираження категорії темпоральності в сучасній китайській мові	54
Висновки до 3 розділу	71

ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Час є складною категорією і розглядається у фізиці, астрономії, історії, філософії, психології та у багатьох інших науках. У нашому житті немає процесу більш поширеного, ніж рух матерії, який, своєю чергою, неможливий поза часом і простором. Проблема дослідження категорії часу – одна з найактуальніших проблем у галузі сучасної лінгвістики. Категорія часу властива всім мовам світу, щодо іноземних мов ми постійно маємо справу з цією категорією. Безумовно, категорія часу існує як в українській, так і в китайській мовах, але в обох мовах спостерігається специфіка висловлювання цієї категорії. Бувають ситуації, коли деякі судження суперечать уявленням свого народу і необхідно вірно перекласти, щоб написаний текст не втратив своєї унікальності, але й суть стала зрозумілою. Однією з таких категорій, що потребують дослідження та аналізу, є категорія темпоральності.

Проблема вивчення категорії темпоральності в китайській мові має давню історію і є важливим напрямком лінгвістичних досліджень. Незважаючи на безліч робіт присвячених китайській граматиці та різним частинам мови, особливо дієслову, можемо сказати, що у вітчизняній лінгвістиці багато вчених так і не дійшли до єдиного рішення щодо класифікації різних методів вираження темпоральності в китайській мові. Така категорія дієслова як категорія часу особливо вважається найскладнішою та та ємною для китайської мови.

Головною характерною рисою категорії темпоральності китайської мови вважається властивості, які притаманні не тільки дієсловним суфіксам, а й крім того і іменникам, а також прислівнику.

Категорія темпоральності завжди привертала увагу широкого кола дослідників і тісно пов'язана з нашим життям. Вона присутня у кожному художньому тексті, статті чи книзі. Крім того, воно тісно пов'язане з нашим

уявленням про час, яке, у свою чергу, пов'язане з такими науками, як лінгвістика, філософія, історія, психологія.

З лінгвістичного погляду категорія темпоральності є важливою частиною кожної мови. Вона присутня у всіх мовах світу, але в кожній з них має свої способи і засоби вираження. Крім того, темпоральність базується на унікальних уявленнях кожної раси про час, їхню взаємодію з простором і їхні характеристики в цілому.

Час – це і граматична, і філософська категорія. Час в мові є найважливішою координатою, яка організовує семантичний простір, в якому мовець розміщує ті чи інші події. Крім того, час є словозмінною дієслівною категорією, що виражає відношення дії до моменту мови за допомогою системи, в якій існують форми теперішнього, минулого і майбутнього часу. Категорія часу займає важливе місце в будь-якій мові і в традиційному розумінні виражає відношення часу дієслівної дії до моменту мовлення. Ця категорія властива всім мовам світу, при вивченні іноземних мов ми постійно маємо справу з цією категорією. Звичайно, категорія часу існує в українській та китайській мові, але в обох мовах спостерігається специфіка вираження даної категорії, обумовлена як мовною системою, так і національною культурою.

Спочатку дослідження категорії часу в китайській мові розглядалося, перш за все, як відношення до форм вираження часу і структури часової форми (праці Люй Шусян, Гао Мінкая і ін.). У 20 столітті китайський вчений Чень Пін розділив часові одиниці в китайській мові на три основні групи: часову фазу, фактор часу і часову форму, і створив основу нової теорії категорії часу. Крім виділених Чень Піном часових одиниць в китайській мові також існують і інші семантичні часові одиниці, описані зокрема в російській мові в теорії А.В. Бондарко. Незважаючи на те, що в китайському мовознавстві відсутні відповідні терміни, їх використання можливе і для одиниць категорії часу в китайській мові, де вони

реалізуються за допомогою властивих китайській мові унікальних мовних засобів.

Питання про категорію темпоральності в кожній мові світу є дискусійним у галузі лінгвістики. Категорія темпоральності підкреслюється в працях багатьох лінгвістів Бондарко О.В., Булигіна Т.В., Виноградов В.В., Ісаченко А.В., Мурьянов М.Ф., Поспелов М.С., Булигіна Т.В., Шмельов А.Д., Ван Лі, Курдюмов В.А., Люй Шусян, Солнцев В.М., Яхонтов С.Є., Арнольд І.В., Блауберг І.В., Глущенко В.А., Дешерієва Т.І., Марков Ю.Г., Мельничук О.С.

Для поглибленого вивчення та дослідження нашої теми були вивчені наукові праці з інших галузей лінгвістики, таких як стилістика, прагматика, лексикологія, психолінгвістика та соціолінгвістика, таких вчених, як Адмоні В.Г., Арутюнова Н.Д., Вайсгербер Й.Л., Головаха О.І., Загнітко А.П., Красухін К.Г., Марра Н.Я., Медриш Д.Н., Міхєєв О.В., Поліванов Е.Д., Слюсарєва Н.О., Успенський Б.А.

Категорія темпоральності спирається на категорію часу – базове поняття, що лежить в основі кожного науково-лінгвістичного світогляду. З давніх часів вчені досліджували це питання, намагаючись прийти до однакових висновків і створити єдине універсальне визначення. Проте, у зв'язку зі специфікою розвитку того чи іншого народу, кожен має своє уявлення про час і темпоральність, яке може відрізнитися від інших. Тому дати єдине визначення поняття “час” або “темпоральність” є надзвичайно складним завданням.

Актуальність теми дослідження полягає в її спрямованості на дослідження категорії темпоральності в сучасній китайській мові. Актуальність теми дослідження посилюється також необхідністю розробки нового підходу до визначення засобів вираження категорії сучасної китайської темпоральності.

Об'єкт дослідження – категорія темпоральності в сучасній китайській мові.

Предмет дослідження – засоби вираження категорії темпоральності в сучасній китайській мові.

Метою дослідження є утвердження засобів вираження категорії темпоральності в сучасній китайській мові.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- критично проаналізувати наукову літературу та сформулювати теоретичні основи роботи з дослідження засобів вираження категорії темпоральності в сучасній китайській лінгвістиці;
- з'ясування основних засобів вираження категорії темпоральності в сучасній китайській мові;
- розробка комплексної методології дослідження способів вираження категорії темпоральності в сучасній китайській мові;
- визначати граматичні та лексичні засоби вираження категорії темпоральності в сучасній китайській мові.

Специфіка теми, завдань і матеріалу роботи зумовила комплексний підхід до вибору **методів і прийомів дослідження**. Для відбору досліджуваного матеріалу, текстів китайською мовою, застосовувався метод суцільної вибірки. Використовуючи метод моделювання, ми систематизували ряд різних способів вираження категорії темпоральності в сучасній китайській мові. Функціональний метод застосовувався для виявлення особливостей функціонування тих чи інших мовних засобів у мові з часовою семантикою, а також дав змогу вивчати мовні об'єкти у зв'язку із середовищем, у якому вони вживаються та функціонують. Метод компонентного аналізу дозволив розділити мовні одиниці на найдрібніші складові компоненти. За допомогою контекстного методу показано специфіку вияву категорії темпоральності в різних жанрах і стилях.

Наукова новизна. Питання вираження категорії часу в китайській мові і досі є важливим. Багато лінгвістів-дослідників намагаються дослідити це явище, але так і не прийшли до висновку створення єдиної системи класифікації методів

вираження темпоральності. Тому наукова новизна дослідження полягає у тому, що в ній детально охарактеризовані методи вираження часу, проаналізовані їх способи словотворення, а також у дослідженні цього явища на матеріалі популярних китайських новинних статей.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості його застосування у процесі викладання педагогічних дисциплін: “Стилістика китайської мови”, “Теоретична граматики китайської мови”, “Лексикологія китайської мови”.

Матеріалом дослідження стали 20 речень з китайських електронних версій статей з найпопулярніших інформаційних інтернет-ресурсів Китаю.

Обсяг і структура дослідження. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, анотації та списку використаної літератури. Загальний обсяг дослідження становить 82 сторінки.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Актуалізація проблеми категорії темпоральності в сучасній китайській лінгвістиці

Категорія часу виражена у мові різноманітними способами, оскільки різноманітність ладу мов природним чином призводить до використання різних засобів для її уявлення.

Філософські словники, пропонуючи визначення слова темпоральність як “тимчасовість”, звертаються до Канта, дають нам зрозуміти відправну точку в часі, коли виник інтерес до терміну. Існують і інші підходи до темпоральності: вона може розумітися як взаємозв'язок між моментами часу та часовими характеристиками, динамікою змін; часова сутність явищ спрощується до показника швидкості перебігу часу. У стилістичній енциклопедії термін “темпоральність” визначається як синонім категорії “текстовий час”. Відповідно до словникової статті, темпоральність – “текстова категорія, за допомогою якої зміст тексту співвідноситься з віссю часу”, при цьому співвідносити сюжет може як із реальною історичною дійсністю, так і з її авторською інтерпретацією; у будь-якому випадку, текстовий час є "неодмінним атрибутом тексту" (Беляева, 2022)

Щоб дослідити категорію темпоральності в китайській мові, необхідно зрозуміти китайське розуміння часу. У зв'язку з умовами розвитку, специфікою культури і релігії уявлення та ідеали кожного народу відрізняються між собою. Ті чи інші думки можуть бути закладені в художніх текстах, творах і діалогічному мовленні.

У Китаї час сприймається не як лінійний, а як циклічний. У нього немає ні початку, ні кінця. Все відновлюється, одна династія змінює іншу, люди від народження досягають вершин, а потім старіють, після чого на зміну їм приходить щось нове.

У стародавні часи річний цикл був надзвичайно важливим для китайців, оскільки багато хто займався сільським господарством і польовими роботами. Вважається, що цей цикл міг змінити розпорядок дня імператора. Наприклад, певні ритуали та жертвоприношення потрібно було виконувати в певний час, тому це було сильно пов'язане з порами року (Рассел, 2007).

Однак у будь-якому випадку спочатку дивилися на терміни, коли це має статися. Наприклад, вони вважали зиму несприятливою порою, тому в цей час слід виконувати смертні вироки. Так само імператор звертав увагу на пору року, вирішуючи важливі політичні питання. У повсякденному житті люди вважали, що від часу виконання конкретної дії багато залежить. Наприклад, якщо ви одружитеся в невідповідний час, шлюб може стати нещасливим або взагалі розпастися.

Звичайно, китайці вважали, що час не може існувати окремо без простору. У їхній свідомості це нероздільні явища. Китайці асоціюють елементи дерева, вогню, землі, металу та води з часовими явищами, такими як народження, зростання, розквіт, розпад, смерть і перехід до наступного народження. З одного лише цього факту можна побачити сильний зв'язок часу з іншими ідеями та те, що час не розглядається як щось окреме (Ивашина, 2009).

Для китайців важливий теперішній час, те, що відбувається прямо зараз, але з повагою до минулого досвіду. Вони мало думають про те, що вони будуть робити в майбутньому. Наприклад, на питання про плани на майбутнє китаєць, швидше за все, відповість, що зараз не може сказати точно, він над цим працює, і воно буде (Малявін, 2002).

Китайці надзвичайно цінують час. Вони досить пунктуальні і часто з'являються на зустрічі навіть раніше. Їм також властиво просити вибачення за те, що витрачають дорогоцінний час інших людей. Люди думають, що важливо зробити все до того, як прийде час. Однак у ділових відносинах китайці люблять звертати увагу на дрібниці, уважно вивчати умови контракту і т.д.

У Китаї час не вважається чимось незвичайним. Час – це лише мить. В європейських країнах “момент” здебільшого асоціюється з радістю чи чимось приємним, а для китайців це специфічний вимір часу. Необхідно приділяти увагу кожному моменту і проживати його повноцінно, не озираючись на минуле і не бажаючи більш раннього майбутнього.

Оскільки в китайській культурі час вважається циклічним, ті самі “моменти” також можуть бути циклічними. Наприклад, бувають моменти радості, смутку, гніву, самотності тощо, і всі вони можуть повторюватися. Китайці розглядають час як невіддільний процес.

Категорія темпоральності в китайській мові завжди привертала увагу багатьох лінгвістів і вчених. Значна частина синологів вважає, що в китайській мові відсутня категорія часу, тобто в мові немає специфічних граматичних прийомів, що виражають минулий, майбутній чи теперішній час. Цікаво, що майже всі китайські вчені дотримувалися цієї точки зору. Китаєзнавці, такі як Б. В. Ісаєнко, Н. Н. Коротков та І. Н. Советов-Чен (1954), розглядають китайську мову як мову без чітких часів і без освіченої граматичної часової системи. Натомість вони розглядають час як певну форму дієслова.

Солнцев В. М. (1971) вважає, що будь-яка ізолююча мова має частини мови і, відповідно, певні граматичні правила (закономірність вживання певних одиниць). Тому в китайській мові існують свої правила вираження категорії темпоральності. Він також підкреслює, що кожна частина мови або слово потребує певного вживання та правил вживання. Оскільки мовлення є активним процесом, деякі функції та ознаки можуть поступово змінюватися (функції одних

частин мови можуть спеціалізуватися і мати чіткіші функції, а функції інших, навпаки, поєднуватися з іншими).

До питання дослідження категорії темпоральності в сучасній китайській мові Драгунов О.О. вважає, що однією з основних передумов всебічного вивчення даної теми є максимально точна граматична класифікація лексики з розподілом слів за різними лексико-граматичними функціями. Крім того, слід мати на увазі, що слова китайської мови не мають зовнішніх морфологічних ознак, тому їх можна віднести до тієї чи іншої частини мови (Драгунов, 1962). Лінгвіст вважає, що при вивченні категорії темпоральності необхідно не нав'язувати китайській мові категорії інших мов, а з'ясувати, що саме вони собою являють, різницю між ними та системою, яку вони утворюють. Також варто пам'ятати про різницю між граматичним ладом китайської та української мов. Вчений також наголошує на наявності в китайській мові категорії слів-замінників, які мають низку власних граматичних ознак. У китайській мові лексико-граматичні категорії не ізольовані одна від одної і їх взаємодія є переважно синтаксичною.

Наведемо приклад, 有 (没有) у поєднанні з іменником означає “мати” або позначає присутність, а вживаючись з дієсловом, означає час або оціночний момент, 有 (没有) заперечує існування дії чи процесу в минулому. Вивчаючи категорію темпоральності, варто звернути увагу на тип дієслів, які поділяються на дієслова дії (позначає конкретну дію) і дієслова без дії (позначає відсутність дії) (Дешерієва, 1975).

Яхонтов С.Є. — ще один лінгвіст, який досліджував питання категорії темпоральності сучасної китайської мови. Він вважає, що дієслово відіграє надзвичайно важливу роль у вираженні темпоральності, тому особливу увагу слід звернути на його функції. Він також зазначає, що саме дієслово має найбільшу кількість граматичних категорій і форм серед інших частин мови. Також варто

відзначити, що дієслово має ознаки і функції, спільні з іншими частинами мови. Наприклад, прикметник не має категорії роду, як дієслово, але обидві частини мають змішані категорії часу роду (Яхонтов, 1965).

Остапчук А. Л. підтримує думку, що китайські дієслова не мають категорії часу і не пов'язані з темпоральністю (Остапчук, 2008). Крім того, термін “категорії часу” вчений пов'язує з морфемами, флексіями та допоміжними дієсловами. У будь-якій мові речення або висловлювання містять інформацію про ситуацію в часі, тому аспектні одиниці та прислівники є важливими способами вираження категорії темпоральності. Прийменникові речення також є засобом вираження категорії темпоральності в сучасній китайській мові. Якщо речення чи фраза не містить інформації про час події, час можна визначити за допомогою таких лексичних засобів, як досконалий або недосконалий вид і тривалість події (Мещанінов, 1978).

Для лінгвістів найбільший інтерес представляє час як граматична та текстотворююча категорія. Звернемося до термінів. Час визначається як граматична категорія дієслова, що є специфічним мовним відображенням об'єктивного часу і службовця для темпоральної (тимчасової) локалізації події чи стану, про яке йдеться у реченні. Ця локалізація є дейктичною, тобто співвіднесеною прямо чи опосередковано з реальним чи уявним «тут і тепер» (Чаплина, 2009).

Люй Шусян 吕叔湘, Ван Лі 王力 та Гао Мінкай 高明凱 у своїх роботах та дослідженнях приділяють увагу вивченню синтаксису та функціональних морфем. Люй Шусян 吕叔湘 частково торкається теми категорії темпоральності у своїй праці “Лекції з граматики та стилістики” (Люй Шусян, Чжу Десі, 1952). Праці цих лінгвістів свідчать про прагнення китайців знайти нові рішення окремих граматичних проблем і створити унікальну й оригінальну систему опису та особливостей мови, адже спочатку китайські вчені спиралися на роботи європейських вчених для класифікації та опису граматичної системи китайської

мови. Замість вивчення граматичної системи вчені зайнялися складанням словників службових часток і суфіксів, що вживаються в творах китайської літератури. Китайські лінгвісти часто брали за основу певний твір з європейської мови (наприклад, латини чи англійської) і шукали певні категорії у своїй мові, намагаючись розрізнити їх і описати їхні властивості. Головною метою вчених було вивчення функцій службових слів та їх пояснення (Дарбанова, 2007).

Однак китайські лінгвісти продовжують сперечатися про існування частин мови, словоформ і деяких граматичних категорій. Триває тенденція пошуку в китайській мові граматичних категорій, характерних для інших мов (переважно англійської чи латинської). У працях, у яких виокремлюються або описуються окремі граматичні категорії та форми, на підтвердження цієї думки автори наводять лінгвістичні докази їх існування в китайській мові.

Грамматичний аспект категорії темпоральності китайської мови досліджував Ван Лі 王力. Він написав дві великі праці: “Грамматика сучасної китайської мови” і “Теорія китайської мови”. Вони пов'язані і доповнюють один одного. Ван Лі намагався знайти оригінальний підхід до пояснення граматичних явищ, характерних для китайської граматики (Ван Ляо-і, 1954).

З часом такі вчені як Булигіна Т.В. (1989), Драгунов О.О. (1952) та Курдюмов В.О. (2005) все більше намагалися показати і розкрити національну специфіку граматичного ладу та його індивідуальні особливості. Вони почали досліджувати значення та форму граматичної категорії, поєднуючи різні методи та використовуючи різні матеріали як робочу основу. У роботах починають з'являтися частини, які можуть вказувати на видово-часові зв'язки. Переломною стала робота Марра Н.Я. (1956) і його нове вчення про будову мов, яке заперечувало досягнення індоєвропейського і західного мовознавства. Однак його послідовники не знайшли справжнього сенсу цієї праці, просто вказуючи на поступовий розвиток мов у зв'язку з соціально-економічною ситуацією.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики вивчення категорії темпоральності в китайській мові характеризується інтеграцією у світові дослідження, використанням новітніх методів та аналізу. Дослідження розглядає розмовну мову, а не лише байхуа 白话 чи веньянь 文言. Однією з основних робіт, що описують особливості будови китайської мови, є 实用现代汉语语法 “Практична граматики сучасної китайської мови” була написана Лю Юехуа 刘月华.

Через різні погляди можуть виникати розбіжності в тлумаченні чи визначенні функцій тих чи інших суфіксів і часток, які є показниками темпоральності. Незалежно від ставлення до категорії темпоральності в китайській мові, проте безперечно, що форми дієслова, утворені за допомогою суфіксів, утворюють власну систему, незалежну від конкретної категорії (Курдюмов, 2005).

Наявність граматичної категорії рії виду та часу є характерною особливістю слов'янських мов. На відміну від української мови, в китайській мові у дієслів відсутні окремі категорії виду та часу, як граматичні категорії. Справа в тому, що в ньому немає внутрішньої флексії, тобто словозміни. Але будь-яка мова, як знаряддя, за допомогою якого передаються думки, волевиявлення, не може уникнути необхідності передати як часові відносини (коли що було, сталося), так і аспектуальні, що характеризують, яким чином у часі протікає дія, але кожна мова має для обозначення я подібного змісту різні засоби. Щодо китайської мови можна говорити про передачу певних аспектуальних і темпоральних значень за допомогою різних мовних засобів, у тому числі спеціальних службових слів (Ван Сюемэй, 2017).

Вважається, що показники темпоральності, засоби і способи їх вираження з'явилися ще в давньокитайський мовний період. У сучасній китайській мові збереглася велика кількість прислівників, часток і суфіксів, що з'явилися в

давньокитайський мовний період. Деякі з них зберегли своє значення і є загальноживаними, а інші з часом змінилися і втратили значення.

Багато лінгвістів досліджували категорію темпоральності. Існує значна кількість класифікацій часових і дієслівних суфіксів, варіантів їх розрізнення, часових теорій і т. д. Проте кожна з них має свої критерії поділу та логічні підстави, тому не можна вважати щось істинним, а щось ні.

Тому дослідженням категорії темпоральності в сучасній китайській мові займається велика кількість вчених. Існує велика кількість теорій і уявлень про структуру і функції цієї категорії, але єдиної класифікації немає. У своїх працях лінгвісти схильні ототожнювати категорію темпоральності з категорією дієслівного часу. Вважається, що категорія дієслова є надзвичайно важливою у вивченні темпоральності, оскільки саме дієслово може вказувати час події на додаток до прямих вказівок на час. У китайській мові вивчення категорії темпоральності відноситься не тільки до категорії часів, а й до категорії виду. Категорія форми дієслова може вказувати на те, доконаного чи недоконаного є дія, що може допомогти визначити час події. Крім того, досліджуючи категорію темпоральності, варто звернути увагу на контекст висловлювання, оскільки за ним також можна встановити час.

1.2 Модель темпоральності в китайській мовній картині світу

На думку дослідників, мова має арсенал спеціалізованих граматичних і лексичних часів, здатних передавати значення часу. Так, до лексичних засобів вираження темпоральності належать прислівники, прикметники, іменники, дієслова, числівники, сполучники, частки, а до граматичних розрядів виду й часу дієслів, відокремлені синтаксичні конструкції. Зокрема, категорія темпоральності представлена "словами і виразами, які безпосередньо передають значення часу, а також виразами, що позначають числа.

Водночас, на думку В.Г. Хака, “є однією з перших реальностей існування, яку людина сприймає та розрізняє” і яка “організована навколо людини, яка ставить себе в центр макро- та мікрокосмосу” (Гак, 1997). Іншими словами, простір постає як відносна субстанція чи ментальна модель у свідомості людини, вказуючи на його егоцентризм, “що має сенс по відношенню до суб’єкта пізнання та демонструє його концепцію світу” (Бортнікова, 2017). Ці та інші просторові бачення починають формуватися на основі найпростіших відчуттів і вроджених або несвідомих реакцій людського мозку на навколишнє середовище (Головах, Кронік, 2008).

Зокрема, найрізноманітніші моделі світу (соціальні, релігійні, політичні, моральні), за допомогою яких людина усвідомлює навколишнє життя, завжди забезпечені просторовими характеристиками.

На думку деяких китайських мислителів, взаємодія цих елементів послідовно створила чотири символи:

- чотири слони 四象;
- плітки 八卦;
- шістдесят чотири гексаграми 六十四卦;
- шлях 道路.

Як універсальний символ руху Дао 道 одночасно постало як просторово-часова сутність, синтез простору і часу, що набуло значення світобудови. З цієї точки зору простір тлумачиться як щось, що “має реальність, але не знаходиться в конкретному місці – “有现实但不在特定的地方”, а час є чимось, що “має продовження, але не має кореня і вершини “有延续, 但没有根也没有顶部”, тобто кінець і початок (Жуйшуан Чжу, 2015).

Проте, поряд із філософськими міркуваннями, переосмислення часу й простору як основних орієнтирів буття стало не менш характерним для зображення світу людини, життя якої вимагало постійного пристосування до

навколишнього світу. В основному це пов'язано з розвитком астрономії в Стародавньому Китаї, про що свідчить існування сільськогосподарського календаря, який “поєднував місячний календар із сонячним”, а також існування розгалуженої системи пір року (загалом 24, тобто по шість на кожен сезон) для легшого визначення умов сільськогосподарських робіт тощо (杨国枢等, 1992). Орієнтація в просторі зазвичай базувалася на положенні сонця на небосхилі і таким чином визначала визначення головних напрямків світу — південь (як “висока точка головної зірки”, кардинальний напрямок), схід, північ і захід. Тенденція до чіткого поділу навколишнього середовища, зокрема співвіднесення положення предметів зі сторонами світу, знаходить своє пояснення в дотриманні давні та сучасні носії китайської мовної культури принципи вчення про організацію простору фен-шуй 风水 при будівництві міст, будинків тощо (张海焘, 1998).

У сучасній китайській мові поняття часу та простору передаються парами ієрогліфів з загальним елементом 时间 shíjiān “час” та 空间 kōngjiān “простір”. Перші знаки цих ієрогліфів позначають видові, а другі – родові поняття. В даному випадку “час” і “простір” мають загальний родовий елемент 间 jiān “приміщення”. У кожному з цих сполучень між морфемами спостерігається атрибутивний зв'язок: перша морфема – означення, друга – означуване слово.

Перший ієрогліф позначення часу – це морфема 时 shí, семантика якої відбивається в детирмінативі зі значенням “сонце”, а звучання в класичному написанні задається фонетикою. Цей ієрогліф, очевидно, пов'язаний з ідеєю сонячного годинника, за допомогою яких час ділиться по співвідношенню світла і тіні. До цієї ж ідеї сходять більш літературне позначення часу 光阴 guāngyīn, буквально “світло і тінь”. У Китаї слово 光阴 guāngyīn означає і “дні” в сенсі зміни світла і тіні. Опівдні, коли сонце стоїть прямо над головою, називається 中

午 zhōngwǔ – “середина 午 wǔ”. Знак 午 wǔ – це один з дванадцяти циклічних знаків 地支 dìzhī (“земних гілок”), що позначають час доби.

Кожен знак з системи “земних гілок” репрезентує один час – 时 shí (це інше значення вже розглянутого знака). Кожен 时 shí, в свою чергу, ділиться на дві “малих години” 小时 xiǎoshí, яких в добі всього 24. “Час” 午 wǔ приходить на середину дня (з 11 до 13 годин), а середина 午 wǔ – це якраз 12 година, коли сонячне світло залишає мінімум місця для тіні. 12 година ночі, коли світ занурений в повну темряву, називається 午夜 wǔyè “середина ночі”: тут знак 午 wǔ має переносне значення “середина”. Згідно дванадцятичасовому циклу добового часу, перша година доби триває з 11 години вечора до години ночі. Цей час називається 子时 zǐ shí; знак 子 zǐ – перший елемент системи 12 циклічних знаків 地支 dìzhī.

Зв'язок поняття “часу” з поняттям “приміщення” говорить про невіддільності в наївній картині світу китайців поняття часу від поняття простору. Навіть позначення найменшої дрібниці часу за допомогою ієрогліфа 瞬 shùn з детермінативом “очі”, який передбачає кліпання очей, також може мати в якості другого компонента ієрогліф 间 jiān “приміщення”: поєднання 瞬间 shùnjiān – це “одна мить” (Тань Аошуан, 2004).

Звідси можна зробити висновок, що ні простір, ні час не були для стародавніх китайців абстрактними параметрами: час поділявся на окремі пори року та їх відрізки (замість того, щоб виглядати як послідовність однорідних моментів), тоді як простір не простягався всюди, а поділявся на деякі території.

Результатом відображення таких уявлень у мовному світогляді китайців став процес вербалізації часових відношень у китайській мові, яка характеризується багатством лексики для позначення категорій простору і часу. Таким чином, як підкреслює Ван Сяоцян, серед різноманітних засобів, які

служать просторовими вербалізаторами в сучасній китайській мові (наприклад, прийменниково-післямовно-іменникові конструкції тощо), особливо важливе місце займають повнозначні слова, які вказують на місце відображення предмета, у просторі чи відносно іншого предмета.

Серед найбільш вживаних темпоральних слів китайської мови, які зазвичай належать до іменників, дослідник виділяє низку концептів, що відображають положення в просторі, і класифікує їх наступним чином:

- 方位；
- 东、西、北、南；
- 上、下、左、右；
- 前、后、中；
- 里、外；
- 旁边、周围.

Автор підкреслює, що носії китайської мови, на відміну від названих іменників із семантикою, що позначають статичні відношення в просторі, використовують дієслова для вираження динаміки, а також дієслівні модифікатори, які зазвичай ототожнюються з префіксами українських дієслів. З іншого боку, у сучасній китайській мові прислівники взагалі не служать для вираження просторових відносин (张海焘, 1998).

Відображено на лінгвістичному рівні, цей зв'язок між категоріями темпоральності та локальності простежується у використанні китайськими ієрогліфами для позначення часу: щоб говорити про попередні події, китайці використовують просторову метафору “над” 超过, а “вниз” 下 означає подію, яка відбудеться пізніше.

Такі метафори зазвичай використовуються як частина лексем, які вербалізують послідовність років і місяців:

- у попередньому році/місяці 在上一年/月；

- минуле 过去的;
- наступного року/місяця 明年/月;
- через кілька років 在几年后;
- минулого року 去年;
- наступного року 明年.

Як зазначалося вище, для стародавніх китайців орієнтування в часі за допомогою астрономії було одним із основних аспектів організації повсякденного життя і тому мало суттєвий вплив на процес формування словесної репрезентації категорії темпоральності. Однак слід зазначити, що в китайській мові “синтаксичний теперішній час не позначається в реченні” — іншими словами, немає прямого позначення теперішнього часу. Часи китайської мови містять лексичні одиниці, які служать для вираження минулого і майбутнього часу і належать як до повнозначних, так і до службових частин мови.

Як висловила І.І. Акімова, до повнозначних слів часової семантики належать іменники та прислівники, що виконують функцію вербалізаторів об’єктивного часу, який у будь-якій мові, в тому числі й китайській, поділяється на нечислівний (ототожнюється із загальним хронотопом мовців) і числовий (час на годинник, дата тощо). До лексем нечислівого відмінку китайської мови належать одиниці субстантивної темпоральності: день, вечір, осінь 白天, 晚上, 秋天 тощо, серед яких особливий інтерес становить лексичне вираження поділу доби на відрізки (Акімова, 2018).

На цьому тлі можна зробити висновок, що семантичні категорії темпоральності відіграють важливу роль у лінгвістиці про загальнолюдські уявлення про простір і час, які в цьому контексті стають пріоритетними об’єктами сучасних наукових дискусій. Важливим аспектом просторово-часових зв’язків є їх тісний зв’язок у мовному світогляді майже всіх народів, що

пояснюється сприйняттям простору і часу в їх нерозривній єдності. Оскільки світогляд китайського етносу також базується на подібних уявленнях, категорії часу і простору знайшли своє вербальне відображення на мовному рівні в різних часових засобах, які, зокрема, увійшли до складу багатьох мовних одиниць китайської мови. Найбільш чітке і яскраве вираження локальності і часовості спостерігається в композиції китайських фразеологічних одиниць Ченьюй, серед компонентів якого можна виділити головний локатив “сторона світу 四分之一” і часові “пори року 季节”, які, на нашу думку, незважаючи на зростаючий обсяг лінгвістичних досліджень у галузі синології, дослідження цих та деяких інших особливостей вираження просторових і часових відносин у китайській мові все ще залишаються неоднозначними, що доводить актуальність їх подальшого вивчення.

1.3. Китайський публіцистичний дискурс

Сам термін “дискурс” ще походить до античної риторики. Він трактувався як “мова, що розглядається в дії”. Однак вивчатися цей аспект почав в середині шістдесятих років минулого століття в рамках досліджень лінгвістики тексту.

Поняття “дискурс” походить від латинського “discursum” (“втеча до і від”).

Дискурс розуміється як:

- зв'язний текст;
- усно-розмовна форма тексту;
- діалог;
- група висловлювань, пов'язаних між собою за змістом;
- мовленнєвий твір як даність – письмовий або усний (Звегинцев, 1976).

Найбільш повне визначення дискурсу дано Е.С. Кубряковою. Вона розуміє його як форму використання мови в реальному часі, що відображає певний тип соціальної активності людини, який створюється з метою конструювання образу світу. При цьому використовується мовний опис і здійснюється процес комунікації між людьми (Кубрякова, 2004).

Комунікативна дія при дискурсі може бути мовною або письмовою, мати вербальні і невербальні складові. Відповідно, в залежності від каналу інформації виділяють наступні види дискурсу:

- усний і письмовий;
- актуальний і віртуальний. (Красних, 2001).

Розглянемо китайський публіцистичний дискурс.

Публіцистичний стиль мови застосовується в різних сферах життя: суспільно-політичній, економічній, культурній, спортивній і т.д.

Публіцистичний текст – явище унікальне: з одного боку, це результат діяльності журналістів, результат їх пізнання та самопізнання; А з іншого боку, публіцистичний текст – це особливий акт спілкування між автором тексту та аудиторією. Наскрізь тексту автор ділиться інформацією з читачем отриману в результаті пізнавальної діяльності. Поняття публіцистичного тексту є синонімом поняття журналістського тексту в сучасній науковій парадигмі. Текст розуміється як мовна одиниця вищого рівня, як певні знання про мовну систему, народжені з різноманітності текстів. Існує певний набір лінгвістичних критеріїв за якими можна визначити оригінальність будь-якого тексту, включаючи тексти журналів. Публіцистичний текст - та сама модель системи мовної журналістики. Будь-який текст - це розуміння соціальних ситуацій, що породжує цей текст. Соціолінгвістичні причини призвели до зміщення жанрових та стилістичних меж текстів. Таким чином, мова стає відображенням соціального життя (Levina, Guskova, 2016).

Жанри публіцистики бувають письмові (стаття в газеті, журналі, нариси, репортаж, інтерв'ю, фейлетон) і усні (ораторська мова, судова мова, виступ по радіо, телебаченню, телешоу).

Для публіцистичного стилю характерне вживання суспільно-політичної лексики і споживання різного виду синтаксичних конструкцій. Для нього також характерні логічна послідовність, загальнонаукова термінологія, конкретність, емоційність.

Не став винятком і китайський газетно-публіцистичний дискурс, специфіка якого полягає насамперед в особливій і навмисній виразності, експресивності висловлювання. Публіцистика багата виразними ресурсами, вона має в своєму розпорядженні безмежні можливості образного переосмислення фактів. Численні дослідження показують, що вона володіє значною силою впливу, використовуючи найрізноманітніші стилістичні засоби: метафори, метонімії, порівняння, епітети, гіперболи, алегорії, прислів'я, приказки, крилаті слова, цитати, різноманітні лексичні та граматичні засоби.

Разом з тим існує точка зору, згідно з якою наведене вище розуміння експресивності публіцистичного тексту є спрощеним і занадто прямолінійним. Так, М. Н. Кожина пише: “Форма стриманого, спокійного доказу здатна бути виразною, тобто експресивною, опинитися втіленням тієї ж функції” (Кожина, 2008).

З цією позицією важко не погодитися, так як нерідко аргументовано подана інформація, навіть позбавлена стилістичних викрутасів, може впливати на читача сильніше, ніж найяскравіший політичний памфлет. Прагнення автора завоювати читача (слухача) неминуче призводить до різноманітності функціональних і семантико- експресивних мовних елементів (Іванов, 1973).

Китайський публіцистичний стиль характеризується перш за все з точки зору граматики та синтаксису.

У публіцистичному стилі сучасної китайської мови велику роль грають веньянізми 文言词, запозичення зі старої літературної мови веньянь. Веньянь – лаконічна і в той же час містка в смисловому плані мова. Наприклад, вживається словосполучення 设宴 – влаштувати банкет, замість 摆酒席, 应邀 – прийняти запрошення, замість 答应邀请, 谒见 – нанести візит, замість 看望. Такі вирази створюють урочистість, надають підняту тональність.

Публіцистичний стиль в китайській “виконує функцію впливу, для нього характерні полімічність і емоційність”.

У китайській публіцистиці можна зустріти складні речення, в складі яких має місце зворотний порядок розташування частин, що виконує в поєднанні з іншими засобами експресивно-стилістичну функцію. У таких синтаксичних побудовах зворотній порядок складових частин зазвичай служить засобом емоційно-логічного виділення підрядного речення.

Публіцистичний стиль китайської мови - складне, багатогранне явище. На відміну від української та інших мов, китайський публіцистичний стиль характеризує не тільки різноманітні жанри мас-медіа, а й наукову, навчальну, офіційно-ділову літературу, а також мову політиків, дипломатів і т.п.

У китайській публіцистиці зустрічаються як стилістичні елементи характерні і для інших мов (зокрема, для української мови), так і деякі особливості, що відрізняють тільки китайський публіцистичний стиль.

Висновки до 1 розділу

Термін 'темпоральність' використовується як у природних, так і в гуманітарних науках. У першому розділі ми розглянули феномен темпоральності з погляду гуманітарних наук.

В основі поняття 'темпоральність' лежить поняття 'час'. Насамперед, час – це філософська, онтологічна категорія. У філософії час – форма існування матерії, що виражає тривалість буття і послідовність зміни стану всіх матеріальних систем та процесів у світі. Час, простір та рух у цій науці розглядаються як єдність, причому час визначається як «базова категорія світу», «найважливіший фактор існування світу та людини».

Категорію темпоральності можна зрозуміти як елемент національного мовного світогляду, оскільки вона містить у собі судження людей і народів про час. Однак слід пам'ятати про різницю в уявленнях кожної нації та народу про теорію часу, яка будується на категорії темпоральності, і яка сформована менталітетом, історією розвитку людства та багатьма соціальними чинниками.

Мовознавці поділяють весь вербальний потік на три види: той, що відбувається у момент мовлення, які можуть відбуватися до чи після. Таким чином, ми можемо помітити різницю між минулим, сьогоденням та майбутнім. Момент мови вважається абсолютною точкою відліку. На цей момент мова можна визначити, коли відбулася (або станеться) та чи інша подія.

У науці про мову також оперують і поняттям часу, і поняттям темпоральності.

Категорія часу є морфолого-синтаксичною за своїм характером, і вона не збігається з логіко-семантичною категорією темпоральності і щодо змісту, і в плані виразу. Категорія темпоральності включає в себе і граматичні, і лексичні засоби вираження часових відносин, а отже, вона за обсягом більша за категорію часу. Вважається, що категорія часу є інструментом для локалізації подій у минулому, теперішньому чи майбутньому. Оратор сам вибирає, як розмістити дії та явища залежно від своєї мети. Вчені вважають, що категорія темпоральності може вказувати на наявність або відсутність кінцевої точки та тривалість події.

Існує величезна кількість ідей і концепцій існування категорії темпоральності в китайській мові, але єдиної класифікації методів її вираження поки не існує. Лінгвісти вважають, що категорія дієслова важлива для вивчення цієї категорії, оскільки особливо за допомогою дієслівних суфіксів 了、过、着 можливо визначити момент дії без прямих вказівок. Форма дієслова показує чи є воно dokonаного чи недokonаного виду та допомагає встановити його час. Також варто звернути увагу на контекст, який допоможе визначити у який період часу відбувалася дія. Китайську мову нелегко назвати вільною від категорії часу, оскільки в ній є засоби вираження темпоральності.

Тому категорія темпоральності в китайській мові пов'язана з китайським національним уявленням про час і набуває свого яскравого відблиску не тільки в живому мовленні чи художніх текстах, а й в текстах публіцистичного стилю, що широко використовується в медіа-дискурсі. Воно також тісно пов'язане з народним філософським судженням про час і є важливою частиною науково-лінгвістичного світогляду. Категорія темпоральності відноситься до внутрішніх мовних процесів, а також граматичних категорій дієслова. Дуже часто засоби та методи вираження категорії темпоральності в текстах одного стилю відрізняються від іншого, тому цей фактор також є важливим для нашого дослідження.

РОЗДІЛ II

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

2.1 Основні сучасні підходи у вивченні категорії темпоральності сучасної китайської мови

У лінгвістиці розглядом категорії темпоральності і часу займаються представники таких напрямів, як граматична, синсемантична, когнітивна, комунікативна та функціональна граматики (Сінкевич, 2010).

Категорія темпоральності часто розглядається з точки зору функціональної граматики, основною метою якої є опис функцій мовленнєвих одиниць і закономірності їх функціонування разом з елементами різних рівнів (Марков, 1999). Граматика цього типу враховує засоби, пов'язані з іншими рівнями мови в одній системі, але вони можуть бути пов'язані через семантичні функції.

У рамках функціональної граматики вивченням представленості часових відношень в мові займалися О. В. Бондарко, З. Я. Тураєва, Ст У. Дресслер. Згідно О. В. Бондарко (1987), темпоральність – це «функціонально-семантична категорія, виражаюча сутність фізичного та філософського аспектів часу, реалізована різними мовними засобами вираження часу: сукупністю граматичних, лексичних та комбінованих засобів, де ядром темпоральності є граматичний час». Інакше, темпоральність визнається представниками даного напрямку як «мережа відносин, що зв'язує мовні елементи, що включаються в передачу часових відносин і об'єднані функціональною та семантичною схожістю» (Тураєва, 1979).

Відповідно до функціонально-семантичного підходу «час входить до змісту в бік мови, присутній на всіх рівнях мовного простору», а тому, «в рамках

функціональної граматики, де часові відносини між діями описуються категорією темпоральності, розглядаються як граматичні, так і лексико-семантичні засоби вираження часу» (Синкевич, 2010).

Розглядаючи питання про категорію темпоральності в сучасній китайській мові, варто згадати аспекти системної інтеграції. Воно виражається в прагненні вивчати окремі підсистеми, але в той же час аналізувати їх взаємозв'язки в межах граматичної системи. При цьому необхідно чітко розрізняти елементи різних рівнів і вміти ідентифікувати специфічні характеристики кожного з них і реалізувати досліджені та досліджені функції. Варто звернути увагу на те, який із аспектів, пов'язаних з темою дослідження, є більш важливим і домінуючим, і вибрати, що більш необхідно в нашому дослідженні теми.

Досліджуючи категорію темпоральності, важливим є комплексний та інтегративний підхід. В його основі лежать семантичні граматичні категорії та функції, які поєднують різні мовні засоби на різних рівнях. У цьому випадку лінгвістичний аналіз спрямований на вивчення взаємодії елементів різних рівнів на основі функцій. Сюди входить аналіз об'єктів, що мають системну основу.

При вивченні категорії темпоральності доцільно використовувати моносистемний і полісистемний аналіз, як зазначає В.Н.Кузьмін. Моносистемний аналіз передбачає вивчення складних об'єктів, що характеризуються великою кількістю підстав, що для їх повного пізнання вимагає поділу їх на однорідні елементи та роботи на різних рівнях. Однак вважається, що такий підхід недостатньо розкриває всю глибину реальних явищ, тому необхідно використовувати та розвивати мультисистемний аналіз, спрямований на комплексне дослідження складних взаємозв'язків між системами того чи іншого рівня. Ці два типи аналізу сприяють підвищенню обізнаності про різні напрямки та види аналізу мови, особливо в області граматики (Кузьмін, 1998).

Бондарко О. В. (1990) визначає функцію мовленнєвої одиниці як її властивість виконувати певне призначення та функцію в мовленні в системі мови

Вивчаючи категорію темпоральності, ми звертаємо увагу на специфіку реалізації тієї чи іншої функції в різних типах текстів (наприклад, у наукових чи інших спеціальних текстах). Об'єктом аналізу є функція того чи іншого елемента чи одиниці, реалізована у висловлюванні (Бондарко, 1987). Як одиницю розглядаються висловлювання в різних лінгвістичних інтерпретаціях, надфразні одиниці або комплекс.

Що стосується дослідження категорії темпораності, то в синтаксемному підході воно проводиться, відповідно, у рамках розглядання темпоральних синтаксем і темпоральних лексем, на базі яких виражаються темпоральні синтаксеми. В межах темпоральної синтаксичної категорії виділяються синтаксеми різних функціонних класів: субстанціальна – виражена іменниками, кваліфікаційна – виражена прикметниками, процесуальна – виражена дієсловами. Таким чином, у рамках синтаксичної семантики розглядається спроба з'єднання часткової класифікації з семантичною. Облік семантичного фактору в сукупності з синтаксичною роллю мовних одиниць саме відрізняє синсемантичний підхід від класичного граматичного.

При вивченні категорії темпоральності та її функцій, а також засобів і способів її вираження важливу роль відіграє значення мовних одиниць, оскільки для вивчення того чи іншого способу вираження необхідно проаналізувати їх можливі значення. Розпізнавання функцій відбувається під час взаємодії різних об'єктів лінгвосистеми (Падучева, 2004).

Принцип системності включає розгляд системи у взаємодії із зовнішнім середовищем (Пешковский, 2000). Це пояснюється тим, що кожен мовну одиницю потрібно вивчати в різних сферах і середовищах. З лінгвістичного погляду середовище – це велика кількість мовних елементів, які виконують роль середовища і у взаємодії з якими та чи інша система виконує свою функцію (Садовский, 1974). Розрізняють два типи середовищ:

- системні лінгвістичні (парадигматичні);

- мовні.

Мовне середовище включає невербальні соціальні фактори та їх відображення на свідомості. Взаємодія між середовищем і системою контролюється і визначається функціями. Без середовища жоден суб'єкт не може самостійно виконувати свої функції.

Горелов В.І. стверджує, що існує сильний зв'язок між лексикою та граматиною, оскільки лексика впливає на граматичне значення синтаксичних одиниць. А синтаксична функція цілком залежить від його семантики (Горелов, 1989).

Темпоральність є надзвичайно важливою граматичною категорією в кожній мові світу, оскільки в її основі лежить категорія часу та її розуміння як філософської категорії. У лінгвістиці виділяють три види часу:

- минулий;
- теперішній;
- майбутній.

Як правило, кожна мова має свою специфічну систему засобів, за допомогою яких можна виразити і виділити певний час. Наприклад, в англійській мові є правила граматики та слова-маркери, які допомагають нам чітко побачити, коли відбулася дія.

На відміну від української мови, в китайській мові у дієслів відсутні окремі категорії виду та часу, як граматичні категорії. Справа в тому, що в них немає внутрішньої флексії, тобто словозміни. У китайській мові певні часові та аспектуальні аспекти передаються за допомогою мовних засобів (Ван Сюемэй, 2017). Це можуть бути дієслівні суфікси та частки.

Однією з головних труднощів у вивченні сучасної китайської категорії темпоральності є те, що ці суфікси та частки можуть позначати більше одного часу. Після структуризації складно віднести до групи конкретну частку або

суфікс, і в цьому полягає складність побудови цілісної системи засобів вираження темпоральності в китайській мові.

Оскільки граматичною категорією темпоральності є дієслово, то варто згадати про особливості китайських дієслів. Драгунов О.О. поділяє їх на дві групи: дієслова не дії та дієслова дії. Дії входять до складу не дієслів:

- дієслова мислення і почуття – знати 知道, боятися 害怕, ненавидіти 讨厌;
- модальні дієслова – може 也许, хочеться 想要, думає 想 ;
- дієслова, що мають сполучне значення – зватися 被称为, мати прізвище 有姓氏, рахувати 计数;
- деякі дієслова, що не належать до жодної з груп (Драгунов, 1952).

Ця група дієслів не позначає події, які практично не змінюються в часі, тому не вживаються з афіксами, пов'язаними з вираженням категорії часу – над, під 上, 下.

Дієслова дії можна вживати майже з будь-яким часом, але потрібно бути обережним, до якої підкатегорії вони належать. Є ті, які позначають нинішній результат, наприклад: відкрити, повідомити, запитати, убити, повісити, викинути – 打开、报告、询问、杀死、挂起、丢弃.

Драгунов О. О. (1952) називає їх “маргінальними”. Інша підгрупа дієслів виражає дію, яка може тривати безперервно і не має результату, наприклад: ходити, чекати, вдаряти, писати, вчити, говорити – 走、等、打、写、教、说.

Їх називають “нескінченними”. Вони додають модифікатори, які виражають початок дії, продовження або кінець.

Існує також підкатегорія дієслів стану, які зазвичай стосуються положення тіла в просторі, наприклад: стояти, сидіти, присідати, чинити опір, жити, бути

десь, спати – 站立, 坐下, 蹲下, 抵抗, 生活, 在某个地方, 睡觉. Вони не вживаються зі службовим словом, що позначає теперішній час, і суфікс також втрачає свою функцію представлення того, що відбувається в даний момент. Такий розподіл дієслів надзвичайно важливий для використання того чи іншого засобу реалізації темпоральності (Драгунов, 1962).

При вивченні категорії темпоральності слід звернути увагу на зв'язок функціональної граматики з такими напрямками, як граматична типологія, порівняльна граматики, граматичний аналіз тексту, прагмалінгвістика, психолінгвістика тощо. Тому категорія темпоральності завжди привертала увагу лінгвістів. В основному вона розглядається з точки зору функціональної лінгвістики, але у взаємодії з іншими науками та дисциплінами лінгвістики.

Дуже важливо вивчити всі способи та засоби вираження сучасної китайської категорії темпоральності, щоб визначити, що є актуальним у кожному конкретному випадку, оскільки використання певного засобу в конкретній ситуації іноді може бути неприйнятним.

2.2 Комплексна методика аналізу категорії темпоральності сучасної китайської мови

Дослідження особливостей актуалізації схематичних часових образів темпоральності у лексичних одиницях сучасної китайської мови здійснюється у два етапи, кожен із яких складається з кількох етапів. На першому етапі в системі мови досліджуються лексичні одиниці з сімома темпоральностями. Корпус цих одиниць відібрано з 10 сучасних словників китайської мови за критерієм наявності семи “темпоральностей”. Лексема 远古的 – давній має значення “належить до далекого минулого, давній”; 古老的 наявність у визначенні ідентифікатора тимчасовості 过去, 旧 – минуле, старе вказує на те, що лексема стосується часу і тому є прикладом часової лексики (Люй Шусян, 1961).

Першим кроком у обробці сформованого корпусу став поділ ізольованих одиниць із сімома часовостями на сенсорні та соціокультурні. Покажемо на прикладі, як здійснювався такий розподіл. Соціокультурні одиниці визначаються приналежністю до докалендарної, створеної людиною системи літочислення. Наприклад, назви днів тижня 週日、週一、週二、週三、週四、週五、週六 – понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця, субота, неділя є частиною календарної системи, яку створила людина для регулювання своєї життєдіяльності та координації соціальної системи, тому ці лексеми належать до соціокультурних.

Назви днів тижня, назви місяців, назви свят фіксуємо як соціокультурні одиниці темпоральності. Сенсорні одиниці засновані на безпосередньому сприйнятті людиною явищ навколишньої дійсності, переважно зоровому або логічному, і містять у своєму визначенні позначення зв'язку з фізичним світом. До них належать темпоральність, що реалізують поняття часовий період. Наприклад, лексема 夜晚 “період темряви кожні 24 години між сходом і заходом

сонця, порівняно з днем” – має на увазі сприйняття фізичного ходу того періоду часу, тому ми класифікуємо ці лексеми як сенсорні (Сюе Шиці, 1982).

До чуттєвих засобів вербалізації часу належать також усі темпоральності, дефініція яких включає інші темпоральні лексеми, дефініції яких, у свою чергу, містять вказівку на логічне чи візуальне пізнання. Наприклад у визначенні лексеми 年 “період, що охоплює 365 днів” – 365 天 ми бачимо іншу темпоральну лексему 天 день – “період світла між сходом і заходом сонця, на відміну від ночі” – яку ми відносимо до чуттєвих, а тому й лексема 年 – рік належить до чуттєвих.

Другим кроком першого етапу було розмежування обраних одиниць залежно від того, на якому схематичному образі – шлях чи цикл – базується значення тієї чи іншої мовної одиниці. При аналізі ми припускали, що схематичне зображення циклу, відповідні лексеми, які в певних контекстах можуть реалізовувати сім “повторів” або “циклів”. Наприклад, визначення лексеми 天 – день є “повторні години, коли людина не спить”. Наявність у цьому визначенні слова-ідентифікатори повторюються – свідчить про те, що основою значення цієї лексеми є схематичне зображення циклу (Тань Аошуань, 2004).

Як показують результати нашого аналізу словникових визначень часових темпоральностей в словниках, існує стійка тенденція тлумачити деякі часові лексеми за допомогою інших часових лексем, наприклад:

- 千年 — 1000 年的時期;
- 年 — 包含 365 (或 366) 天的时间段;
- 小时 — 相当于一天 1/24 的时间段;
- 分钟 — 时间单位, 等于 60 秒或一小时的 1/60.

Отже, при формуванні корпусу часових одиниць ми керувалися тим, що існують також лексеми, словникові визначення яких є часовими одиницями, які, у свою чергу, визначаються за допомогою лексем, що містять термін “повторення” на основі схематичного зображення циклу.

Таким чином, лексеми, засновані на схематичному зображенні циклу, включали всі лексеми, словникове визначення яких включає, по-перше, повторюване слово-ідентифікатор, що вказує на наявність відповідної семи в структурі значення цієї лексеми, і по-друге, ті лексеми, словникове визначення яких включає часові лексичні одиниці, значення яких інтерпретується за допомогою слів із словосполученням “повтор”.

Таким чином, схематичне зображення шляхів є найглибшим рівнем значення часово-забарвлених лексем і словосполучень, які пов’язують дію зі способами минулого, теперішнього чи майбутнього або позначають певну точку на часовій осі. Лексеми, значення яких ґрунтується на схематичному зображенні шляху, належить до лексем із семами “минуле”, “теперішнє” та “майбутнє”, 过去, 现在, 将来, наприклад:

- 昨天 — “最近的过去”;
- 现在 — “在或目前的时间或时刻”;
- 即将到来 — “至关重要”.

Схематичне зображення шляхів також оновлюється за допомогою темпоральних засобів, які позначають точку на шкалі часу, а саме згадок дати.

Другий дослідницький рівень стосується аналізу когнітивної семантики досліджуваних одиниць у контекстах, відмінних від “еталонного”, максимально депрагматизованого контексту словникової статті, а саме у специфічних контекстах публіцистичного дискурсу.

Цей етап також здійснюється в кілька кроків:

1. Визначення умов перетворення схематичних зображень відповідно до типовості/специфіки експресивної ситуації.
2. Виділення часових конструктів, що оновлюють схематичні образи.

3. Співвідношення форм вираження в публіцистичному дискурсі з реалізацією схематичних образів і способом (сенсорним, соціокультурним) вербалізації часу.

4. Встановлення семантичних ролей лексичних одиниць з однаковою темпоральністю в публіцистичному дискурсі (Левина, 2016).

Циклічність у дискурсних ситуаціях реалізується за умови їх типовості. Під типовою ситуацією спілкування в публіцистичному дискурсі ми розуміємо сукупність обставин, які визначають події та явища, про які йдеться у фрагменті дискурсу, як стандартні, загальні, характерні для подій чи явищ, про які йдеться, наприклад: 夏天你可以睡在星空下或搭帐篷 Xiàtiān nǐ kěyǐ shuì zài xīngkōng xià huò dā zhàngpéng – Влітку можна спати під зірками або взяти намет.

Цей фрагмент ілюструє типову ситуацію, оскільки контекст показує, що дія може відбуватися циклічно кожного літа. Тому контекст реалізації темпоральності є типовим і циклічним за своєю природою. Дискурсивна реалізація розглянутих схематичних образів має певні особливості. Так, у публіцистичному дискурсі схематичний образ способів актуалізується через часові конструкції, одним із елементів яких може бути лексема у значенні циклічності та яка залежить від ситуації висловлювання (її типовості чи конкретності), наприклад: 那个圣诞节, 我们从家里走出来, 爸爸还戴着他的围巾, 妈妈拿着给姐姐们的礼物, 一瓶酒 Nàgè shèngdàn jié, wǒmen cóng jiālǐ zǒu chūlái, bàba hái dài zhe tā de wéijīn, māmā nǎ zhe gěi jiějiejīmen de lǐwù, yī píng jiǔ – У той різдвяний день ми виходили з дому, мій батько все ще люб'язно носив свій шарф, моя мати несла подарунок для літніх сестер – пляшку вина.

Цей фрагмент є прикладом конкретної ситуації висловлювання, де темпоральна лексема позначає день часової осі, що має певні характеристики та вирізняється з-поміж інших за допомогою вказівного займенника 那 у контексті

висловлювання. Таким чином, аналіз дискурсу виявив низку конструкцій, які є засобами реалізації схематичної картини шляхів.

Серед форм дискурсу, зафіксованих у рамках цього дослідження, виділяємо розповідну, описову, репортажну, інформативну та аргументативну форми вираження, кожна з яких має певні часові характеристики, домінування певних засобів вербалізації часу та превалювання схематичного зображення. Щоб проілюструвати процес отримання відповідних даних, розглянемо такий фрагмент дискурсу: 莎拉佩林将于昨天进入亚利桑那州的约翰麦凯恩庄园，在本周的副总统电视辩论中与乔拜登摊牌之前进行为期三天的紧张准备。周四晚上在密苏里州圣路易斯举行的比赛将为麦凯恩的竞选搭档带来自虚拟无名者加入共和党入主白宫以来最大的全国曝光度。 Shā lā pèi lín jiāng yú zuótiān jìnrù yǎlìsāngnà zhōu de yuēhàn mài kǎi ēn zhuāngyuán, zài běn zhōu de fù zǒngtǒng diànshì biànlùn zhōng yǔ qiáo bài dēng tānpái zhīqián jìnxíng wéiqí sān tiān de jǐnzhāng zhǔnbèi. Zhōu sì wǎnshàng zài. – Сара Пейлін мала вчора увійти в територію закладу імені Джона Маккейна в Арізоні, щоб три дні інтенсивно готуватися до її протистояння з Джо Байденом у віце-президентських теледебатах цього тижня. Дебати відбулися у четвер увечері в Сент-Луїсі, штат Міссурі, забезпечить напарнику Маккейна найбільшу національну популярність з тих пір, як практично невідомий він приєднався до Білого дому від Республіканської партії.

Цей фрагмент є прикладом наративного типу висловлювання, в якому історія подій структурована послідовно. Часова фраза (три дні) реалізує схематичний образ циклу за допомогою чуттєвих засобів вербалізації часу. Схематичний образ шляхів відображено в темпоральних словосполученнях і лексемах 星期四, 晚上, 时刻。

Пропонуємо розглянути метафори за показниками онтології, структурності та спрямованості їх природи, а також вибудовувати зону перехресного

відображення структур ціль-дестинація та джерело-дестинація. Ці метафоричні вислови служать для найменування предметів, їх якостей.

Встановлено, що метафорична репрезентація часу в дискурсі базується на онтологічних метафорах:

- час – це людина – 时间是主宰，日子在挣扎 Shíjiān shì zhǔzǎi, rìzi zài zhēngzhá;
- час – це об'єкт – 花点时间，我的日子 Huā diǎn shíjiān, wǒ de rìzi;
- час – це ресурс – 投资时间，时间就是金钱 Tóuzī shíjiān, shíjiān jiùshì jīnqián;
- час – це простір – 悠长的早晨，深沉的秋天，看过去 Yōucháng de zǎochén, shēnchén de qiūtiān, kàn guòqù;
- час – це контейнер – 十二月的星期二晚上，充满危险的一天 Shí'èr yuè de xīngqí'èr wǎnshàng, chōngmǎn wéixiǎn de yītiān.

Русло теорії концептуальної метафори передбачає взаємодію концептуальних областей, яка є основою для розуміння одного концепту через інший. Сутність, ідентифікована метафорами, визначається як концептуальний референт, сутність, з якою порівнюється, є концептуальним корелятом (наприклад, особа, об'єкт, ресурс тощо). Подібності, які виникають при порівнянні еталонного і корелятного, утворюють зону перехресного відображення. Такі знаки мають на увазі посилання на предмет, його ознаки і дії.

Вивчення категорії темпоральності в сучасній китайській мові потребує як загальнонаукових, так і спеціальних лінгвістичних методів. Обираючи методи дослідження, варто пам'ятати, що не можна вивчати те чи інше явище ізольовано, виокремити його з усієї системи конкретної мови і просто дивитися на нього. Варто розглянути всі можливі варіанти взаємодії різних мовних процесів, фактів і явищ між собою і передбачити можливу появу нових ознак, можливих лише в

поєднанні. Крім того, методи повинні сприяти виконанню завдань нашої дослідницької роботи.

Іншим основним методом вивчення темпоральності в сучасній китайській мові є прагмасемантичний аналіз, який передбачає вивчення семантики та прагматики окремої мовної одиниці (Мельничук, 1969). Це включає вивчення обсягу значення мовної одиниці та її можливих реалізацій у різних контекстах. Це важливо, тому що зміст сказаного автором збігається з змістом, який розуміє слухач.

Горелов В.І. (1989) вказує на важливість семантичного аналізу при вивченні категорії темпоральності в сучасній китайській мові. Іноді семантичний критерій відіграє домінуючу роль у дослідженні того чи іншого граматичного явища. У китайській мові слово спочатку характеризується його змістовим значенням і лише потім враховується його синтаксична функція в тому чи іншому середовищі. Н. Н. Коротков (1954) вважає, що найважливішим є предметно-логічне значення кожного слова, а домінують інші ознаки лексичної одиниці.

Серед загальнонаукових методів ми виділили такі основні методи:

- індукція та дедукція;
- аналіз;
- описовий метод.

Індукція — це метод дослідження, за якого загальне можна зробити з наявності знань про приватне.

Дедукція — це метод дослідження, який використовує загальні дані та інформацію для висновків щодо окремих фактів. Обидва методи тісно пов'язані з аналізом. Дедукція спрямована на перевірку припущень та їх узгодженості з реальними явищами.

Використовувалися й інші поширені методи. Наприклад, описовий метод, який використовується для тлумачення досліджуваних мовних явищ і пояснення

особливостей їх функціонування. У нашому дослідженні цей метод відіграє велику роль у поясненні можливих вживань конкретної частки чи суфікса.

Звичайно, використовувався і порівняльно-історичний метод, але в меншій мірі, оскільки предметом дослідження є категорія темпоральності в сучасній китайській мові. З'ясовуючи функції тієї чи іншої частки або суфікса, необхідно звернути увагу на те, як вони вживалися раніше і яке їх справжнє значення.

Порівняльний метод частково використовувався при зіставленні функцій одного і того ж слова, але коли вони належали до різних частин мови. Наприклад, слово 要 може бути як модальним, так і часоутворюючим.

Структурний метод дозволив пізнати внутрішню організацію китайської мови. За допомогою структурного аналізу можна розглянути елементи будь-якого мовного явища і простежити його зв'язок. Це, у свою чергу, дає нам можливість розглянути категорію темпоральності як невід'ємну частину китайської мови. Структурний метод також може бути реалізований через дистрибутивний аналіз, метою якого є виявлення характеристик і функцій того чи іншого суб'єкта у зв'язку з його середовищем і місцем розташування (Потаєнко, 2007).

Заслуговує на увагу й гіпотетико-дедуктивний метод дослідження китайської мови. Він складається з наступних етапів:

- збір матеріалу;
- створення гіпотези;
- перевірка;
- підтвердження істини.

Матеріалом для дослідження є різноманітні тексти китайського публіцистичного дискурсу.

Для виконання наших дослідницьких завдань також використовувалися спеціальні лінгвістичні методи дослідження.

Серед основних спеціальних лінгвістичних методів ми використовували: функціонального та компонентного аналізу, контекстуальний метод.

Щоб описати те чи інше мовне явище, необхідно з'ясувати його склад, структуру та функції. Для цього використовуються три підходи:

- змістовний;
- структурний;
- функціональний.

Змістовний — з'ясувати, з яких елементів складається мовне явище. У нашому дослідженні ми виявили, що категорія темпоральності може бути виражена на лексичному та граматичному рівнях, кожен з яких має свої засоби та способи вираження. Структурний підхід спрямований на з'ясування та встановлення взаємозв'язку між елементами мовного явища.

Ми дізналися, що засоби вираження темпоральності можуть поєднуватися один з одним, а можуть існувати кожен окремо і повністю виконувати свої функції. За допомогою функціонального підходу можна визначити практичне призначення об'єкта та його роль у системі мови. Досліджено, що категорія темпоральності надзвичайно важлива в китайській мові і притаманна майже кожному висловлюванню.

Іноді ми використовували семантичний аналіз, завданням якого є вивчення взаємодії між мовними одиницями. Оскільки вираження категорії темпоральності здійснюється за допомогою різних засобів, дуже важливо з'ясувати всі можливі поєднання та особливості значення, утворені різними поєднаннями.

При аналізі засобів вираження категорії темпоральності необхідно знати всі можливі значення слова, оскільки кожне зі значень може відігравати важливу роль. Тому для цієї мети ми використали компонентний аналіз.

Якщо врахувати, що китайська мова має велику кількість діалектів, а вчені зазначають, що при вивченні категорії темпоральності варто звернути увагу на

діалекти та їх особливості у вираженні часових відношень, то важливим є вивчення методу лінгвогеографії. Це не найважливіше для нашого дослідження, але випадки вживання діалектів у художній літературі є і важливо розуміти, що це показник темпоральності, а не щось інше.

Важливим у класифікації окремих засобів вираження категорії темпоральності є типологічний прийом (Залізник, 2007).

Основним принципом цього методу є виявлення відмінностей і подібностей, тому з його допомогою можна класифікувати засоби виразності в одну групу за подібністю функцій, які вони виконують.

Одним із найважливіших лінгвістичних методів дослідження в нашій роботі є інтенційний аналіз. Воно означає вираження певної психічної орієнтації суб'єкта на дійсність. Оскільки категорія темпоральності тісно пов'язана зі сприйняттям часу кожною людиною (або часу як філософського поняття), то, зрозумівши задум мовця, можна також визначити особливості того чи іншого засобу вираження темпоральності. Адже, висловлюючи думку, людина використовує той чи інший мовний засіб, і якщо точно знати, що мається на увазі, можна легко дослідити всі можливі значення мовної одиниці. Крім того, Джон Сорл вважає, що мовленнєвий акт є завершеним, коли стан розуму та наміри мовця виражені адекватно.

Окрім аналізу намірів, варто також розглянути актово-мовленнєвий аналіз, оскільки кожне висловлювання має на меті створити той чи інший комунікативний ефект.

Стосовно темпоральності Люй Шусян пише, що ми називаємо теперішнє, минуле та майбутнє трьома аспектами часу. Є слово “зараз” – 目前. Це слово само по собі точно визначає теперішній час: кажучи 目前 ми маємо на увазі момент цієї промови (період, позначений цим словом, може бути довшим або коротшим, але обов'язково включає момент промови). Навпаки, 未来 майбутній час може

позначати лише час на відміну від реального: якщо реального немає, минуле і майбутнє не мають значення.

Таким чином, “теперішнє 现在” є відправною точкою а “минуле” і “майбутнє” визначаються ставленням до цієї вихідної точки: перше – до, друге – після (Люй Шусян, 1965)

Наведемо приклад, візьмемо слово “ера Тан”. З точки зору лінгвістичного моменту епохи Тан, це минулий час. Тобто такої епохи вже немає. Але коли ми говоримо 唐 перед Таном і 唐 після Тану, ми беремо Тан як відправну точку. Цю вихідну позицію можна перенести в майбутнє. Це змінює наше уявлення про три аспекти часу. Якщо початкова точка збігається з фактичним моментом мовлення, то ми називаємо цю точку “абсолютною”, а якщо не збігається, то – “відносною”. Ми називаємо його “відносним”, тому що, з одного боку, він може з'являтися по відношенню до актуального моменту мовлення, як у минулому, так і в майбутньому, з іншого боку, наступні слова найчастіше використовуються для вираження цієї відправної точки: “потім – 然后” самі не в змозі позначити конкретний момент, і їх точне значення стане зрозумілим лише в залежності від іншого факту (Худяков, 2013).

Тому категорія темпоральності в сучасній китайській мові привертає увагу великої кількості лінгвістів, оскільки вона не до кінця досліджена. Існує велика кількість робіт, що описують методологію вивчення тимчасовості європейськими мовами, але деякі з них можуть бути розроблені для вивчення цієї теми саме китайською мовою. Існують роботи, в яких розглядаються методологічні основи вивчення категорії темпоральності в китайській мові з урахуванням її особливостей як ізолюючої мови, ознак поділу на частини мови та особливостей дієслова.

Категорія темпоральності в сучасній китайській мові може бути досліджена за допомогою широкої бази методологічних принципів. Допустимо

використовувати різні методи, що дозволяють визначити місце категорії темпоральності в системі китайської мови, особливості її функціонування та вираження. На сучасному етапі розвитку лінгвістики існує великий арсенал методів дослідження тієї чи іншої категорії. Лише за допомогою комплексу методів можна повноцінно вивчити категорію тимчасовості, розглянувши всі можливі сторони та особливості прояву тих чи інших функцій і властивостей.

Висновки до 2 розділу

У вивченні методологічних засад вивчення категорії темпоральності важливу роль відіграють праці таких лінгвістів, як Т. І. Деширієва, М. М. Маковський та М. Ф. Мурьянов, які описують основні методи, оптимальні для вивчення категорії темпоральності.

Категорію темпоральності слід розглядати в рамках функціональної граматики. Граматичні функції даної одиниці можуть змінюватися залежно від того, з якою лексичною одиницею вона поєднується. Мовне та немовне середовища мають важливий вплив на вираження темпоральності. Слід також пам'ятати, що граматичний лад мови не стабільний і може змінюватися.

Категорія темпоральності тісно пов'язана з іншими категоріями та системами, тому важливо проаналізувати зв'язки між ними та принципи взаємодії всередині граматичної системи. Варто звернути увагу на функціонування кожної одиниці в різному лексичному середовищі. Відповідно, дослідження досить часто проводяться за умови, що одиниця мови буде працювати в тому чи іншому стилі в поєднанні з іншими одиницями в інших умовах.

Семантична і прагматична функції мови тісно пов'язані зі стилістичною. Досліджуючи категорію темпоральності, варто звернути увагу на взаємодію

мовленнєвих одиниць, висловлювань та учасників мовленнєвого процесу. Досліджуючи категорію темпоральності в сучасній китайській мові, варто вдатися до моносистемного та полісистемного аналізів. Крім того, під час дослідження ми звертаємо увагу на синтаксичний і морфологічний рівні мови.

Аспекти системної інтеграції важливі, оскільки при вивченні окремої підсистеми важливі зв'язки з іншими. Але необхідно проаналізувати ці зв'язки і вміти чітко виділити характеристики кожної підсистеми. Також варто звернути увагу на особливості мовних блоків, оскільки кожен з них має своє призначення і режим роботи.

Вивчаючи категорію темпоральності в сучасній китайській мові, необхідно правильно підібрати методи дослідження, щоб вони сприяли виконанню поставлених завдань. У своєму дослідженні ми використовували як загальні методи дослідження, так і специфічні лінгвістичні. Вивчаючи категорію темпоральності, необхідно вміло поєднувати різні методи, щоб отримати нову інформацію та довести певну теорію.

При вивченні категорії темпоральності в сучасній китайській мові застосовувалися як загальномовні, так і спеціальні лінгвістичні методи. Вони гармонійно доповнювали один одного, що дозволило отримати нові дані та інформацію. За допомогою загальнонаукових методів можна зрозуміти зв'язок категорії темпоральності з іншими науками.

За допомогою спеціальних лінгвістичних методів ми розглянули категорію темпоральності в лінгвістиці та її вираження в китайській мові. З їх допомогою ми змогли відібрати необхідний для дослідження матеріал, який містить необхідну інформацію (метод суцільної вибірки), а також проаналізувати функції мовних одиниць, які є засобами вираження темпоральності в сучасній китайській мові (функціональні метод). Нами систематизовано засоби і прийоми вираження темпоральності з метою кращого розуміння структури категорії темпоральності (метод польового моделювання), а також визначено особливості вираження і

застосування тих самих засобів і прийомів у різних жанрах і стилях (контекст метод).

Таким чином, використовуючи комплекс різних методів, ми змогли дослідити категорію темпоральності сучасної китайської мови, її характеристики та основні засоби вираження. Ми також окреслили місце категорії темпоральності в китайській мові та розглянули її зв'язки з іншими науками.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

3.1. Засоби вираження категорії темпоральності в сучасній китайській мові

Згідно з теорією В. В. Виноградова, темпоральність є однією з категорій мовлення, що виражає предикативність, тобто співвіднесеність з дійсністю, що властива кожному висловлюванню, незалежно від його композиції та структури. При цьому кожне речення характеризується одним із способів (Виноградов, 2001). Л. П. Войналович вважає, що ґрунтовні дослідження лінгвістичної темпоральності вимагають комплексного погляду на мовний потік у тісному зв'язку з усіма напрямками лінгвістики. Отже, особливістю темпоральності є те, що темпоральне значення не завжди представлені маркерами, що належать до площини, а до семи темпоральностей виражаються засобами, описаними в морфології, синтаксисі, фонетиці, лінгвістиці тексту (Войналович, 2017).

Термін “функціонально-семантичне поле”, заснований на визначенні О. В. Бондарка, означає групування мовних засобів різного рівня, які взаємодіють завдяки єдності своїх семантичних функцій і виражають варіанти певної семантичної категорії, тобто мовна репрезентація відповідних семантичних категорій у впорядкованому розмаїтті різних мовних засобів та їх функцій (Бондарко, 1990).

Для здійснення функціонального аналізу категорії темпоральності в китайській мові ми використовуємо метод моделювання функціонально-семантичного поля, оскільки поняття функціонально-семантичного поля відображає явище взаємодії елементів різних мовних шарів, яка повною мірою виявляється під час її функціонування в мові. Функціональна та формальна насиченість поля проявляється в тому, що функціонально-семантичне поле містить не лише граматичні одиниці, класи та категорії як вихідні системи, а й

елементи їхнього середовища, які відносяться до однієї семантичної категорії. Атрибуція функціонального-семантичного поля заснована на єдності мовних засобів, що використовуються в цій мові, і їх функцій. Зауважимо, що функціонально-семантичне поле темпоральності характеризується складною структурою, функціонально-семантичне поле темпоральності є макрополем, що складається з темпоральних мікрополів (підполів), детермінованих конкретним значенням.

Для вибору критеріїв включення окремих мовних елементів у функціонально-семантичному полі темпоральності найдоцільніше використовувати набір незмінних семантичних ознак темпоральності. Ми погоджуємося з думкою Є.В. Гулиги та Е.І. Шендельса про те, що поле є неоднорідним і складним і має конструкцію, яку можна представити у вигляді горизонтальних і вертикальних розрізів. Отже, на горизонті виникають семантичні зони – підполя (мікрополя). Синонімічні зв'язки діють у межах поля, але поле є ширшим за синонімічний ряд, оскільки воно може охоплювати різні значення, навіть полярні (Гулыга, Шендельс, 1969).

Чао Юаньчжень займається дослідженнями граматичної системи китайської мови, у своїй праці (Chao Yuan Ren, 1998) детально аналізує особливості вживання темпоральних дієслів, а також велику увагу приділяє можливому способу дієслова – тобто додаткова частина, можливість/неможливість виконання дії (доповнення можливості). Ван Ляо-І розглядає цю категорію ширше і називає її потенційним вольовим способом дієслова.

Спочатку з'ясуємо, що таке темпоральність з точки зору функціонального підходу. Темпоральність у трактуванні А.В. Бондарко розуміється як категорія з планом вираження та планом змісту. У плані змісту – це семантична категорія, що відображає сприйняття і осмислення людиною часу позначених ситуацій та його елементів по відношенню до моменту промови мовця або іншій точці

відліку. У плані вираження вона представляється функціонально-семантичним полем, що охоплює комплекс граматичних (морфологічних та синтаксичних), лексичних, а також комбінованих (лексико-граматичних, граматично-контекстуальних) засобів тієї чи іншої мови, які використовуються для вираження різних варіантів цієї семантичної категорії (Бондарко, 1990).

Аналізуючи темпоральність функціонально-семантичного поля, а також субполя всередині цього макрополя, можна стверджувати, що принципи організації функціонально-семантичного поля лежать в основі граматичної структури мови, в основі граматичної категоризації, містять різні рівні граматичні та лексичні засоби для свого оголошення. Граматична структура мови має “польову структуру” з максимально граматикалізованим ядром і лексико-граматичною периферією. Проблема “ядра і периферії” стала предметом дослідження таких учених, як О. В. Бондарко, В. В. Виноградов, Є. В. Гулига, Є. В. Шендельс, В. Г. Адмоні та ін. Зазначимо, що принцип структури поля подібний до принципу кореляції центр-периферія.

О.В. Бондарко пропонує визначати дискретні та недискретні засоби вираження темпоральності. Під дискретними засобами він розуміє спеціалізовані засоби, які дискретно виражають семантику можливості, тобто це лексичні одиниці, що входять до складу предиката, які в силу спільності значення, яке вони виражають, а також ідентичності синтаксичного функцію, можна об'єднати в один набір темпоральних модифікаторів. У китайській мові така група модифікаторів представлена досить розгалуженою системою темпоральних дієслів, прислівників, а також дієслівно-іменникових словосполучень типу:

发言,显然.

Недискретне вираження можливості, на думку О.В. Бондарко, представлене реалізацією потенційних варіантів певних дієслівних форм, наприклад, за допомогою конкретних дієслів у формі простого майбутнього часу з додатковим значенням можливості (Бондарко, 1990).

Варто підкреслити, що значення майбутнього безпосередньо пов'язане із семантикою можливості, яка лежить в основі темпоральності. У китайській мові повні дієслова теперішнього та майбутнього часу завжди супроводжуються темпоральними дієсловами та несуть відтінок можливості/неможливості/ймовірності, вказуючи на те, що дія повториться або відбудеться. Тобто дієслово керується темпоральним дієсловом і не утворюється формо-часовими афіксами.

У китайській мові, наприклад, функцію вираження недискретної можливості може виконувати прикметник, який у теперішньому майбутньому часі, хоч і вживається для позначення сталої якості, містить семантику потенційної зміни та несе порівняльно-оціночне значення. значення (Маяковский, 2006). Наприклад: 以前种药靠经验, 现在全靠高科技。 – Раніше медицина покладалась на досвід, а зараз все залежить від високих технологій.

Для більш детального розуміння складу підполя можливостей в китайській мові необхідно зрозуміти семантичну структуру цього функціонально-семантичного поля. О. В. Бондарко виділяє такі диференційні ознаки, на основі яких будується семантична структура поля можливостей (Бондарко, 1990):

- внутрішня можливість – це фактор, який визначає зв'язок між предметом і знаком, лежить в самому предметі і представляє його внутрішні якості;
- зовнішня можливість — це потенційний зв'язок між суб'єктом і ознакою, існування якого визначається факторами поза межами самого суб'єкта.

Таким чином, в рамках внутрішніх можливостей розрізняють:

- набута можливість – потенційний зв'язок між суб'єктом і ознакою завдяки здібностям, навичкам і знанням суб'єкта;

- ненабу́та можли́вість – можли́вість, зумовлена притаманними якостями суб'єкта, його здібностями і розрізняти в межах зовнішніх можливостей;
- деонтична можли́вість — обумовлена офіційними, правовими, соціальними нормами зв'язок між предметом і знаком, що поширюється на сферу суб'єкта в силу його приналежності до певного суспільства, а також можли́вість волевиявлення;
- недеонтична можли́вість — зв'язок між предметом і знаком, зумовлена зовнішніми обставинами несоціального характеру, тобто ситуацією, об'єктивними законами розвитку.

У загальній концепції можливостей Люй Шусян визначає такі компоненти, як достатність/недостатність суб'єктивних сил чи здібностей для виконання конкретної дії, об'єктивні умови, що дозволяють і не дозволяють вчиняти дію, концепція можливості, яка не керується суб'єктивними силами чи об'єктивними обставинами – тобто можли́вість, яка є простою оцінкою (відбудеться ця дія чи ні) ймовірності (найоб'єктивнішої з усіх можливостей) (Падучева, 2004).

Звичайно, така варіативність відтінків можливості виражається за допомогою певних спеціальних засобів, однак, враховуючи особливість побудови граматичного ладу, тобто недосконалу класифікацію частин мови і багатоскладових слів у китайській мові, існує значна проблема в розрізненні значення, яка мовна одиниця несе в собі в даному реченні, оскільки той самий лінгвістичний елемент може набувати різних значень у різних контекстах.

Ми спробуємо проаналізувати ядро та найважливіші периферійні компоненти підмножини можливостей відповідно до диференціаторів, згаданих вище. Аналізуючи центр і периферію піддіапазону можливостей, слід також враховувати явище багатозначності слів у китайській мові. На нашу думку,

потенційний спосіб дієслова, як і темпоральність, можна розглядати як домінуючий у діапазоні можливостей дієслів 能, 你可以.

Говорячи про модальні дієслова можна відзначити особливий статус темпоральних дієслів у граматичній системі китайської мови. Ми погоджуємося з деякими твердженнями Чарльза Лі та Сандри Томпсон щодо відмінності темпоральних дієслів з повним значенням (Li, Thompson, 1989).

1. Темпоральність дієслів необхідно вживати в реченні разом із повнозначним дієсловом, що утворює складний дієслівний присудок. Якщо темпоральність дієслів вживається окремо, речення є неповним і майже безглуздим.

2. Темпоральність дієслів не можна оформити афіксами форми часу.

3. Темпоральність дієслів не може ставити постпозицію прямого доповнення. У той же час слід зазначити, що деякі темпоральність дієслів можуть також приймати функцію основного дієслова на додаток до функції допоміжного дієслова.

4. Темпоральність дієслів не можна вживати перед суб'єктом дії.

Метою моделювання функціонально-семантичного поля є вивчення мовних засобів на різних рівнях, які так чи інакше реалізують ту чи іншу семантичну категорію. Тому, окрім граматичних форм, предметом дослідження можуть бути також мовні елементи, які нерегулярно функціонують для реалізації певної семантичної категорії та не містять максимальної концентрації фундаментальних семантичних ознак, що визначають якісну специфіку функціонально-семантичного поля, такі елементи розташовані на периферії досліджуваного функціонально-семантичного поля.

Можна зробити висновок, що субполе можливості в китайській мові постає як цілісне функціонально-семантичне поле з чітко вираженим центром і периферією, яке реалізується в мові через лінгвістичні елементи різних рівнів, як додатковий елемент можливості дії, темпоральність дієслів, , сталі вислови та ін.

3.2. Граматичні та лексичні засоби вираження категорії темпоральності в сучасній китайській мові

В даний час в Китаї, як і в усьому світі, відбувається процес активної цифровізації. Нижче ми привели результати аналізу способів вираження часу на базі публіцистичних текстів ЗМІ, а саме новинних інтернет-сайтів. Нами були виявлені і відібрані для подальшого аналізу найбільш часто зустрічаючі в сучасному медіа-дискурсі слів та показників категорії темпоральності.

Для реалізації даної мети були проаналізовані статті в Інтернет-виданнях, опублікованих в рамках 2020-2022 років. Дане дослідження засноване на базі новинних інтернет-видань з метою простежити функціонування мовних одиниць у текстах середньостатистичних сайтів, що спеціалізуються на розміщенні новин в Інтернеті, орієнтованих на широку аудиторію читачів. На нашу думку, в текстах такого характеру можна найбільш ефективно відстежувати “живу” мову і її зміну.

Категорія темпоральності є надзвичайно важливою в кожній мові світу. В її основу покладено категорію часу та розуміння часу як філософської категорії. У лінгвістиці загально визнано, що існує три види часу, які можна виразити:

- минуле;
- теперішнє;
- майбутнє.

У кожній мові світу кожен час виражається по-своєму, створюючи унікальну систему засобів і способів його вираження. Деякі мови мають чітку структуру і систему часів, наприклад в англійській мові. Крім того, варіанти їх використання окреслені, чітко визначені та мають правила використання. Є також слова-маркери, які пояснюють, який час слід використовувати відповідно до граматичних правил. Звичайно, в усній мові люди не можуть вживати всі ці часи, а лише найважливіші і загальноживані, але в письмовій, а особливо в художніх текстах, вони вживаються абсолютно всі.

Вивчаючи китайську мову, необхідно знати всі можливі варіанти вираження того чи іншого часу і пам'ятати про особливості їх вживання. Бувають випадки, коли використання засобу вираження темпоральності може бути неприйнятним у тій чи іншій ситуації. Тому необхідно вивчити всі способи і засоби вираження категорії темпоральності сучасної китайської мови.

Теперішній час може використовуватися для вираження як минулих дій, так і майбутнього, для представлення подій, які обов'язково відбудуться.

Розглянувши низку статей, ми виявили, що теперішній час виражається звичайною постановкою дієслова без вживання додаткових суфіксів або часток. Прислівники часу, безумовно, є найяскравішим способом визначення часу, коли відбулася дія. Але у китайській мові є аналог вираження подовженої дії. Довготривалий час вказує на дію, яка відбувалася, відбувається або буде відбуватися та продовжуватися на даний момент, на момент мовлення або на момент виконання іншої дії, яка відбувалася або буде відбуватися одночасно. У нашій роботі ми проаналізуємо граматичні способи виразити цей час.

Найвживанішим засобом вираження теперішнього часу в китайській мові є іменники часу, такі як 现在, 目前, 此时, наприклад:

1. 从现在到年底, 还将主办 30 多场金砖国家会议和活动。Cóng xiànzài dào niándǐ, hái jiāng zhǔbàn 30 duō chǎng jīn zhuān guójiā huìyì hé huódòng. – Також до кінця року буде проведено понад 30 зустрічей і заходів БРІКС.

2. 日前, 首届人工智能安全大赛在北京举办, 上述攻防场景在大赛中令不少观众直呼惊讶。Rìqián, shǒujiè réngōng zhìnéng ānquán dàsài zài běijīng jǔbàn, shàngshù gōngfáng chǎngjǐng zài dàsài zhōng lìng bù shǎo guānzhòng zhí hū jīngyà. – Декілька днів тому в Пекіні відбувся перший конкурс безпеки штучного інтелекту, під час якого вищезгадані сцени “наступу і оборони” здивували багатьох присутніх на конкурсі.

Люй Шусян зазначав, що категорія часу в китайській мові має абсолютний орієнтир. Тому в деяких випадках такою точкою відліку може бути “даний момент”, тобто момент виступу. В такому випадку теперішній час може виражати дієслово у формі інфінітива без часів і суфіксів. Але у публіцистичному дискурсі, як правило, розповідають лише про події, які вже сталися, або лише про ті, що відбудуться, саме тому зустріти вираження теперішнього часу в такій формі можливо лише у прямій мові, наприклад:

“这是四足巡检机器人，具备全场景、全地形自适应能力，可自由爬坡、跳跃，能胜任电力、石化等行业巡检工作，大大提高巡检效率。”现场工作人员绍。“Zhè shì sì zú xún jiǎn jīqìrén, jùbèi quán chǎngjǐng, quán dìxíng zì shìyìng nénglì, kě zìyóu pá pō, tiàoyuè, néng shēng rèn diànlì, shíhuà děng hángyè xún jiǎn gōngzuò, dàdà tígāo xún jiǎn xiàolǜ.” Xiànchǎng gōngzuò rényuán shào. – “Це чотирилапий патрульний робот, який має повноцінну та всюдихідну самоадаптивність. Він може вільно підніматися та стрибати. Він підходить для патрульної роботи в електроенергетиці, нафтохімічній та інших галузях промисловості, що значно підвищує ефективність патрулювання”, – представив персонал на місці.

У науковій літературі можна зустріти твердження, що заперечення також вказує на теперішній час. Відповідно до граматики, воно також може означати майбутній час. Тому значення можна зрозуміти лише контекстуально.

Виразити довготривалу дію можна за допомогою службових слів 在 zài, 正在 zhèngzài, 成为 в кінці такі речення також оформлюються часткою 呢 ne, яка може опускатися, вказуючи, що дія триває. Наприклад:

- 1) 中国中小企业发展促进中心副主任罗俊章说，新兴产业培育、汇聚了大量专精特新、单项冠军企业，成为提高经济创新活力、增强产业链供应链韧性的重要保障。Zhōngguó zhōngxiǎo qǐyè fāzhǎn cùjìn zhōngxīn

fù zhǔrèn luō jùnzhāng shuō, xīnxīng chǎnyè péiyù, huìjùle dàliàng zhuān jīng tè xīn, dānxiàng guànjūn qǐyè, chéngwéi tígāo jīngjì chuàngxīn huólì, zēngqiáng chǎnyè liàn gōngyìng liàn rènxìng de zhòngyào bǎozhàng. – Ло Цзюньчжан, заступник директора Китайського центру сприяння розвитку малого та середнього підприємництва, сказав, що галузі, що розвиваються, створили та зібрали велику кількість спеціалізованих, нових та індивідуальних лідерських підприємств, що стали важливою гарантією підвищення життєздатності економічних інновацій та підвищення стійкості виробничого та промислового ланцюжків.

- 2) “我们正用小步快跑的方式，研制更容易批量生产的、外形像汽车底盘一样的平板式卫星。”本届大会的未来产业发展论坛上，银河航天董事长兼 CEO 徐鸣说。“Wǒmen zhèng yòng xiǎo bù kuài pǎo de fāngshì, yánzhì gèng róngyì pīliàng shēngchǎn de, wàixíng xiàng qìchē dǐpán yīyàng de píngbǎn shì wèixīng.” Běn jiè dàhuì de wèilái chǎnyè fāzhǎn lùntán shàng, yínhé hángtiān dǒngshì zhǎng jiān CEO xú míng shuō. – Сюй Мін, голова і генеральний директор Galaxy Aerospace, сказав на Форумі майбутнього промислового розвитку цієї конференції: “Ми невеликими кроками просуваємось у розробці плоскопанельного супутника, який зовні нагадує автомобільне шасі, який легко виробляти партіями.

В поданих прикладах ми бачимо, що 成为 вказує на дію, що і досі триває, за допомогою нього ми бачимо, що підприємства стали колись і досі є гарантією підвищення життєздатності економічних інновацій, вони досі виконують свою функцію, а 正 zhèng перед дієсловом підкреслює, що дія ще виконується і дієслово 用 відповідає на питання “що робимо?”.

Н довготривалість дії в китайській мові може вказувати суфікс 着 zhe, який ставиться після присудка, наприклад: 听着 tīngzhe “слухає”. За допомогою

суфікса 着 zhe видо–часова форма може утворюватися тільки від результативних дієслів:

- 1) 维和等领域发挥着重要作用。Wéihé děng lǐngyù fā huī zhuó zhòngyào zuòyòng. – Важливу роль відіграють (відіграють зараз і будуть відігравати на протязі якогось часу) миротворча та інші сфери.

Крім того, в кінці речення може додаватися модальна частка 呢 ne. Суфікс 着 zhe може оформлюватися або дієсловами, які вказують на конкретну дію, при цьому в заперечній формі використовується заперечна частка 没 méi, яка ставиться перед присудком, а суфікс 着 zhe опускається. В таких випадках дуже легко сплутати заперечні речення, які вказують на подовжену дію із заперечними реченнями минулого часу. Розрізняються вони за контекстом.

Крім цього в китайській мові також існує група дієслів, які вказують не на дію, а на стан, в якому знаходиться предмет чи особа. Для передачі значення стану в китайській мові після дієслова також додається суфікс 着 zhe, а в кінці речення модальна частка 呢 ne, яка вказує на те, що предмет чи особа ще досі в цьому стані знаходиться: 门关着 mén guānzhe “Двері закриті”.

Підводячи підсумок, варто зазначити, що в китайській мові існує багато способів вираження теперішнього часу. Сюди входять загальні позначення слів-іменників, які стосуються конкретної дати. Дієслово в інфінітиві без інших суфіксів і часток є одним з основних показників теперішнього часу. Дієслова також є одним із найважливіших засобів реалізації теперішнього часу, що вказує на те, що дія відбувається в момент мовлення. Заперечення є засобом вираження теперішнього часу, але іноді воно може виражати і майбутній час. Воно часто може виражати неможливість доведення дії до певних результатів (при використанні з результативними дієсловами). Суфікс 着 zhe вказує на те, що дія має тривалий характер, і може використовуватися як в теперішньому, так і в

минулому часі, так як вказує лише на стан. Тим не менш, у поєднанні з іншими часовими словами, допомагає визначити момент часу. Дії, які тривають і відносяться до теперішнього часу, можуть не позначатися словами-тегами, але також можуть використовуватися з прислівниками. Усі ці засоби активно використовуються для реалізації теперішнього часу в сучасній китайській мові.

Китайська мова не має граматичної структури, яка повністю еквівалентна минулому часу в українській мові. Натомість у ній є структури, які говорять про завершення події або вказують на те, що подія відбулася або не відбулася в певний час у минулому, або що ситуація існувала певний час у минулому. У сучасній китайській мові існує багато способів позначити та вказати минуле. Давайте розглянемо деякі з них.

Перш за все, календарний запис, конкретні дати та обставина часу є найбільш часто використовуваними засобами вираження минулого часу. Для їх вираження китайці звертаються до іменників часу, що вказують на минулий час, такі як 昨天, 以前, 原来. Найчастіше вони займають позицію на початку речення, якщо вказується повна дата, то її можна відокремити комою:

- 1) 昨天上午, 北京青年报记者来到位于朝阳区和平街 10 区 7 号楼的新华书店宠物主题书店。Zuótiān shàngwǔ, běijīng qīngnián bào jìzhě lái dào wèiyú zhāoyáng qū hépíng jiē 10 qū 7 hào lóu de xīnhuá shūdiàn chǒngwù zhǔtí shūdiàn. – Вчора вранці репортер Beijing Youth Daily прийшов до тематичного книжкового магазину Сінхуа, розташованого в будівлі 7, район 10, на вулиці Хепін, район Чаоян.

Засобом вираження минулого є також слова-замінники часу. Є такі слова: 然后, 之前 і інші, які вказують на минулий час. Ці слова заміни часу не позначають конкретну дату чи час, але їх значення свідчить про те, що вони стосуються подій, які відбулися раніше за інші. У більшості випадків вони вживаються на початку речення, наприклад:

1. 469 字记录的一场两千年之前的战争。469 Zì jìlù de yī chǎng liǎng qiānnián zhīqián de zhànzhēng. – Війна, що відбулася дві тисячі років тому, записана 469 словами.

2. 作为中国国际时装周代表设计师，王钰涛突破的意义不是标新立异或者故弄玄虚，而是用谦逊和包容去尝试挑战陈规，然后告诉各位这个世界的真正需求。Zuòwéi zhōngguó guójì shízhuāng zhōu dàibiǎo shèjì shī, wángyùtāo túpò dì yìyì bùshì biāoxīnlìyì huòzhě gùnnòngxuánxū, ér shì yòng qiānxùn hé bāoróng qù chángshì tiǎozhàn chéngūi, ránhòu gàosù gèwèi zhège shìjiè de zhēnzhèng xūqiú. – Як дизайнер-представник Міжнародного тижня моди в Китаї, прорив Ван Ютао полягає не в тому, щоб бути нетрадиційним чи хитрим, а в спробі кинути виклик стереотипам зі смиренністю та толерантністю, а потім розповісти вам про справжні потреби світу.

Слід зауважити, що саме та дія, що стоїть перед 然后 і буде відбуватися в минулому, а ось те, що стоїть після слова-замінника, вказує вже на майбутній час. Тому неможливо віднести 然后 суто до категорії слів, що показують минулий чи майбутній час, адже від об'єднує в собі дві частини, що можна побачити у наведеному нами прикладі.

Погоджуємося з Люй Шусяном, що будь-яку подію можна виразити відносно певної точки відліку (Люй Шусян, 1965). Точкою відліку є момент, що відбувається, або момент виступу. Тобто, висловлюючи минулий час, ми будемо описувати подію, що сталася до точки відліку або моменту мовлення. Розглянемо приклад:

- 1) 那年那月的“人民至上”，正是中国共产党人不忘初心使命，为中国人民谋幸福、为中华民族谋复兴的生动实践。Nà nián nà yuè de “rénmín zhìshàng”, zhèng shì zhōngguó gòngchǎndǎng rén bù wàng chūxīn shǐmìng, wéi zhōngguó rénmin móu xìngfú, wéi zhōnghuá mínzú móu fùxīng de

shēngdòng shíjiàn. - Оpubлікована того року книга “Люди перш за все” була яскравим посланцем того, що китайські комуністи не забували про свою первісну місію і прагнули щастя для китайського народу та відродження китайської нації.

У цьому реченні точкою відліку може бути 那年那月的, тому описані нижче події вважаються такими, що відбулися в минулому.

У системі минулого часу багато дослідників виділяють особливе місце суфіксам 了 le, 过 guo та 着 zhe. Всередині цієї системи центральне місце належить суфіксам 了 le та 过 guo, на яких ми перш за все і зупинимося.

Суфікс 了 le може виражати не тільки минулий час, але й теперішній та майбутній. “Суфікс 了 le, безумовно, є показником доконаного виду, і якщо мовець бажає підкреслити завершеність дії, то він може висловити це за допомогою суфікса 了 le незалежно від того, йдеться про минуле, сьогодення або ж майбутнє” (Ван Лі, 1954).

Минулий завершений час дієслова позначає одиничну дію, що відбувалася і завершилася в минулому. Ми вже знаємо, що для вираження доконаноті дії до дієслова приєднується суфікс 了 le:

迄已成功举办近 130 场会议和活动, 仅 9 月份就举行了多场部长级会议, 包括旅游部长会、能源部长会、灾害管理部长会等。Qì yǐ chénggōng jǔbàn jìn 130 chǎng huìyì hé huódòng, jǐn 9 yuèfèn jiù jǔxíng le duō chǎng bùzhǎng jí huìyì, bāokuò lǚyóu bùzhǎng huì, néngyuán bùzhǎng huì, zāihài guǎnlǐ bùzhǎng huì děng. – На сьогоднішній день успішно проведено близько 130 зустрічей та заходів, а лише у вересні Китай провів низку міністерських зустрічей, включаючи зустріч міністрів туризму, зустріч міністрів енергетики, зустріч міністрів боротьби зі стихійними лихами тощо.

Деякі дієслова в китайській мові не можуть оформлюватися суфіксом 了 le, тобто не мають спеціальної форми завершеного минулого часу. До таких дієслів належать: дієслово-зв'язка 是 shì; дієслово 在 zài; дієслово 有 yǒu, а також модальні дієслова 会 huì; 可以 kěyǐ та інші. В таких реченнях минулий час використовується за допомогою спеціальних часових слів, що вже були розглянуті нами вище, наприклад 以前 yǐqián, 昨天 zuótiān, 上星期 shàng xīngqī та інші.

Якщо дія має доконаний вид і вона закінчиться в майбутньому до моменту початку іншої дії, тоді дієслово з суфіксом 了 le перекладається на українську мову як дієприслівниковий зворот:

同时也设立了领养区，帮一些流浪猫找家，希望它们能够回归家庭。
Tóngshí yě shèlìle lǐngyǎng qū, bāng yīxiē liúlàng māo zhǎo jiā, xīwàng tāmen nénggòu huíguī jiāting. – У той же час також була створена зона усиновлення, щоб допомогти деяким бродячим котам знайти дім, сподіваючись, що вони зможуть повернутися до своїх сімей.

Крім основного значення, описаного вище і того, що суфікс має різні відтінки залежно від характеру самого дієслова, минулий завершений час від дієслів дії будь-яких груп і від прикметників може мати перфектне значення; в цьому випадку дієслово або прикметник в минулому завершеному часу повідомляє не тільки про дію або зміну стану (якості) в минулому, а й про стан (якість) суб'єкта, що виявився результатом цієї дії або зміни (Яхонтов, 1957).

Коли після дієслова, до якого приєднується суфікс 了 le, стоїть обставина часу, яка вказує на тривалість дії, то показник отримує особливе значення. У таких випадках форма минулого завершеного часу говорить про те, що стан або дія мала місце в минулому протягом якогось часу і тривала аж до моменту, про який йде мова, хоча і необов'язково закінчилася.

Заперечна форма речень з дієсловами-присудками, оформленими суфіксом 了 le утворюються за допомогою заперечної частки 没有 méiyǒu, при цьому суфікс 了 le опускається, але слід пам'ятати, що коли ми заперечуємо постійну дію в минулому, а також модальні дієслова, дієслова, які не вказують на дію (爱 ài, 认识 rènshi) та дієслова, які утворюють прислівники ступеню (很 hěn, 太 tài, 最 zuì, 非常 fēicháng), тоді використовується заперечна частка 不 bù, але 了 le обов'язково опускається.

Загальне запитання утворюється за допомогою питальної частки 吗 ma або 没有 méiyǒu, які ставляться в кінці речення, при цьому 了 le залишається. В китайській мові існують дієслова, які виражені дієслівно-об'єктною конструкцією і складаються з двох або більше слів, перше – це дієслово-морфема, а друге – об'єкт, наприклад 吃饭 chīfàn, 说话 shuōhuà, 唱歌 chàngē. В реченнях з такими дієсловами можливі такі варіанти використання суфікса 了 le:

1. Об'єкт оформлений означенням, тоді 了 le ставиться після дієслівної морфеми: 我吃了妈妈做的饭 Wǒ chīle māmā zuò de fàn “Я їла мамину їжу”

2. Дієслівно-об'єктна конструкція не стоїть в кінці речення, тоді 了 le ставиться також після дієслівної морфеми: 我吃了饭、喝了茶以后, 我去上课 Wǒ chīle fàn, hēle chá yǐhòu, wǒ qù shàngkè “Після того, як я поїв та випив чай, я пішов на урок”.

Минулий неозначений час в китайській мові утворюється шляхом приєднання до дієслова суфікса 过 guo. Ця форма позначає дію, що відбувалося колись в минулому. На українську мову воно перекладається зазвичай дієсловами минулого часу недоконаного виду:

1) 《椅子》中, 竟然完全改变风格, 塑造了一个老北京四合院里的小人物, 从一个干了一辈子校对工作、刚刚从出版社退休的叶老爷子角度出发, 看过世

间百态，感悟人情世故。“Yizi” zhōng, jìngrán wánquán gǎibiàn fēnggé, sùzàole yīgè lǎo běijīng sìhéyuàn lǐ de xiǎorénwù, cóng yīgè gǎnle yībèizi jiàoduì gōngzuò, gānggāng cóng chūbǎn shè tuìxiū de yè lǎoyézi jiàoduì chūfā, kànguò shìjiān bǎi tài, gǎnwù rénqíngshìgù. – Вистава “Крісло” повністю змінила жанр і створила просту людину, що живе у старому пекінському сихеюань. Виходячи з точки зору старого Є, який все життя пропрацював коректором і щойно пішов із видавництва, він побачив різноманітність світу і перейнявся місцевими звичаями та традиціями.

У кожному конкретному випадку мовець висловлює думку, що вони вже зробили дію хоча б один раз раніше. Використання 过 guo не дає точного часу для дії – воно могло б бути давно або лише кілька хвилин тому. Якщо час не вказано, ми можемо дізнатися про нього тільки з контексту (або ж зовсім не дізнатися).

Суфікс 过 guo висловлює минулу незавершену, незакінчену, що допускає можливість повторення, дію; він вказує, що дія якусь кількість разів мала місце в невизначеному або віддаленому минулому, і не допускає переміщення в план майбутнього (Коротков, 1961).

У якості заперечення використовується 没 méi, який ставиться перед присудком, при цьому 过 guo не опускається.

Загальне запитання в таких реченнях утворюється за допомогою 没有 méiyǒu, яке ставиться в кінці розповідного речення, але в сучасній китайській мові може використовуватися 吗 ma. Заперечні частки, модальні дієслова, службові слова ставляться перед присудком.

Останнє, на що нам слід звернути увагу – це те, що 过 guo може бути використаний лише для повторюваних подій. Це стосується дій, які були завершені в минулому, але були зроблені хоча б один раз або можуть бути теоретично здійснені знову в майбутньому. Ось чому 过 guo описується як досвід.

Випадки, в яких ми не можемо використовувати 过 guo – це одноразові події, які за своєю природою не можуть бути зроблені двічі, наприклад, смерть або народження. Ми також можемо включити закінчення університету та одруження як одноразові події, які не можна використовувати з 过 guo, якщо ми не плануємо робити це в майбутньому (наприклад, отримати докторську ступінь або після розлучення).

Дві частки 过 guo та 了 le можуть здаватися схожими: обидві можуть бути використані для розмови про завершені дії. Дослідивши цю тему, ми виділили такі ознаки, що вказують на їх різницю:

– 了 le можна використовувати для розмови про завершені дії в минулому, теперішньому чи майбутньому;

– 了 le можна також використовувати для обговорення змін стану (“тепер це так”);

– Частка 过 guo завжди про завершені минулі події.

Різниця між суфіксами 了 le і 过 guo проявляється і в негативних конструкціях. При 去了 qùle "пішов, поїхав", кажуть 没 méi "не пішов, не поїхав", однак при 去过 qùguo "(колись) там був, бував", кажуть 没去过 méiqùguo зі значенням "ніколи там не був, не бував" (Драгунов, 1952).

Різниця між 过 guo та 了 le ясно проступає в їх зіставленні, наприклад, у реченні 来是来过又走了 Lái shì lái guò yòu zǒule “приходити-то приходив, але знову пішов” 了 le підкреслює результат, а 过 guo вказує на те, що суб’єкт має “досвід” дії. Дієслова з морфемою 过 guo в силу її значення завжди позначають дію, віднесену до минулого часу (Задоєнко, 2010).

Отже, існує багато способів вираження минулого часу в сучасній китайській мові. Основні засоби включають: загальноприйняті календарні терміни та дати, іменники часу, дієслівні суфікси 了 le і 过 guo. Загальні

календарні дати чітко вказують на те, коли відбулася подія, тому ми можемо чітко зрозуміти, що дія вже відбулася. Однак варто згадати слова заміни часу, які не дають конкретної дати, але дають зрозуміти, що дія відбулася до моменту мовлення. Суфікси 了 le і 过 guo відрізняються тим, що вони обидва приєднуються до дієслова.

У китайській мові майбутній час, тобто подія, що повинна статися, виражається за допомогою іменників часу, які вказують на майбутню дію.

У нашій роботі ми розглянули засоби вираження теперішнього та минулого часу і виявили, що у китайській мові існує основний спосіб позначення категорії темпоральності. Він полягає в тому, що перед дієсловом ставиться спеціальний прислівник або слово зі значенням часу:

- 正在 zhèngzài “в даний момент” (тривала дія);
- 现在 xiànzài “зараз”, 目前 mùqián “в даний час” (теперішній час);
- 已经 yǐjīng “вже” (минулий завершений час); 以前 yǐqián “раніше”, 从前 cóngqián “в минулому, раніше”. 过去 guòqù “колись” (минулий неозначений).

Крім того, дієслова в минулому та теперішньому часі можуть оформлюватися дієслівними суфіксами, що вказують на доконаність чи недоконаність дії і можуть допомогти у визначенні часу.

Що стосується майбутнього часу, то для його вираження застосовується тільки спеціальні часові слова, так як в китайській мові відсутні відповідні дієслівні суфікси.

Сучасна китайська мова має велику кількість засобів реалізації майбутнього часу. Одне з них – загальні календарні значення 明天, 下个月、明年、三年后. Не маючи граматичних часів у китайській мові, ми використовуємо прислівники часу, щоб вказати, що дія відбулася або буде відбуватися. Наприклад:

1) 《信息安全技术关键信息基础设施安全保护要求》国家标准将于明年五月实施。“Xìnxī ānquán jìshù guānjiàn xìnxī jīchǔ shèshī ānquán bǎohù yāoqiú” guójiā biāozhǔn jiàng yú míngnián wǔ yuè shíshī. – Національний стандарт “Вимоги до захисту критичної інформаційної інфраструктури технологій інформаційної безпеки” буде впроваджено в травні наступного року

2) 十二年后，他带着堂兄的遗愿征战“雪游龙” Shí'èr nián hòu, tā dài zhe táng xiōng de yíyuàn zhēngzhàn “xuě yóu lóng” – Дванадцять років потому він виконав останнє бажання свого двоюрідного брата подолати "Сніжного дракона" (санно-бобслейна траса на території Китаю) .

Погоджуємося з Люй Шусяном стосовно того, що для представлення майбутнього часу теж можна використовувати слова-замінники, які не вказують чітко на час, але показують, що певна дія буде виконуватися в майбутньому. Нижче ми розглянемо деякі з них.

Модальне дієслово 要 як засіб реалізації майбутнього часу в сучасній китайській мові вживається, коли необхідно виразити майбутній час:

1) 习近平强调，我高度重视中日关系发展，愿同岸田文雄首相一道，引领双方以邦交正常化 50 周年为契机，顺应潮流大势，共同致力于构建契合新时代要求的中日关系。Xìjìnpíng qiángdiào, wǒ gāodù zhòngshì zhōng rì guānxì fāzhǎn, yuàn tóng àntián wénxióng shǒuxiàng yīdào, yǐnlǐng shuāngfāng yǐ bāngjiāo zhèngcháng huà 50 zhōunián wèi qìjī, shùnyìng cháoliú dàshì, gòngtóng zhìlì yú gòujiàn qìhé xīn shídài yāoqiú de zhōng rì guānxì. – Сі Цзіньпін підкреслив, що надає великого значення розвитку китайсько-японським відносинам і хотів би, разом з прем'єр-міністром Фумію Кісідую, використати 50-річчя нормалізації дипломатичних відносин як можливість слідувати тенденції і працювати разом над побудовою китайсько-японських відносин, що відповідають вимогам нової ери.

Також може виражатися за допомогою конструкції 要...了 yào...le, яка може оформлюватися прислівниками 快 kuài, 就 jiù, 马 mǎ, 上 shàng, 将 jiāng (тільки в письмовій мові). Всі ці прислівники використовуються для підсилення дії, яка скоро має відбутися, при цьому вказує на те, що “проміжок між моментом мовлення й моментом здійснення дії дуже або відносно короткий” (Яхонтов, 1957):

- 1) 大部分血栓可能毫无征兆！这几个地方痛，就要小心了。Dà bùfèn xuèshuān kěnéng háo wú zhēngzhào! Zhè jǐ gè dìfāng tòng, jiù yào xiǎoxīnle.
- Більшість тромбів можуть бути емболованими! Ці місця болітимуть, тому будьте обережні.

Українською такі речення можуть перекладатися як “збираюся щось робити”. Всі перші елементи ставляться перед присудком, а 了 le в кінці речення. Різниця між цими конструкціями полягає в тому, що 就要...了 jiù yào...le означає, що незабаром відбудеться запланована дія, а 快要...了 kuàiyào...le, що ось-ось відбудеться неочікувана подія. Якщо в реченні є обставина часу, тоді може використовуватися тільки конструкція 要...了 yào...le. Прислівник 就 jiù, через те, що є службовим прислівником, може ставитись тільки перед присудком.

В офіційно-діловому або письмовому стилі китайської мови майбутній час може позначатися за допомогою модального дієслова 会 яке стоїть перед дієслівною групою, але близьке за значенням (Задоев, 2010):

- 1) 开启小憩模式海浪声便在耳边助你入眠，夜间行驶时会在车辆前方投射示宽光毯…… Kāiqǐ xiǎoqì móshì hǎilàng shēng biàn zài ěr biān zhù nǐ rùmián, yèjiān xíngshǐ shí huì zài chēliàng qiánfāng tóushè shì kuān guāng tān... – Якщо ви увімкнете режим сну, шум морських хвиль у вухах допоможе вам заснути. Під час нічного керування автомобілем буде спроектовано світловий простір.

У нашому прикладі майбутній час утворюється за допомогою дієслова 会 huì, яке в даному випадку втрачає свою модальність і вказує на ймовірність виконання якоїсь дії. В розмовній мові часто (але не обов'язково) речення з 会 huì, які вказують на майбутній час, можуть оформлюватися 的 de, який ставиться в кінці речення. Для підсилення використовується 一定 dìng (обов'язково), тому речення перетворюється з ймовірного в обов'язкове.

将 jiāng є показником майбутньої дії і ставиться перед обставиною. 将 jiāng переважно використовується на письмі, саме тому у медіа-текстах зустрічалося доволі часто. Наприклад:

1) 外交部发言人：中方今年还将主办 30 多场金砖国家会议和活动。
Wàijiāo bù fāyán rén: Zhōngfāng jīnnián hái jiāng zhǔbàn 30 duō chǎng jīn zhuān guójiā huìyì hé huódòng. – Речник МЗС: цього року Китай проведе понад 30 зустрічей і заходів БРІКС

2) 一台特殊的“集装箱”，内置 400 个含有二氧化碳电催化剂的模块，能够将捕集的各种浓度二氧化碳转化为高附加值化学品甲酸。Yī tái tèshū de “jízhuāngxiāng”, nèizhì 400 gè hányǒu èryǎnghuàtàn diàn cuīhuàjì de mókuài, nénggòu jiāng bǔ jí de gè zhǒng nóngdù èryǎnghuàtàn zhuǎnhuà wéi gāo fùjiā zhí huàxué pǐn jiǎsuān. – Спеціальний "контейнер" з 400 вбудованими модулями, що містять електрокаталізатори вуглекислого газу, зможе перетворювати концентрації вуглекислого газу, що вловлюються, в мурашину кислоту, хімічну речовину з високою доданою вартістю.

Тому сучасна китайська мова має різноманітні вирази майбутнього часу, які мають різне використання. Як і у випадку минулого та теперішнього часу, найважливішим засобом їх вираження є загальноприйнятий календарний запис.

Дієслово у формі інфінітива без суфіксів і показників також може показувати майбутній час, потрібно звернути увагу на контекст. Сюди ж можна віднести заперечну частку, яка може позначати як майбутнє, так і теперішній час.

Кожен із термінів категорії темпоральності має своє вживання і може мати свій відтінок того чи іншого значення. Тому необхідно знати всі можливі засоби вираження конкретного часу, щоб, виходячи з потреб перекладача чи контексту, якомога точніше відобразити необхідний зміст.

Висновки до 3 розділу

Кожна мова світу має свої способи і засоби вираження категорії темпоральності. У сучасній китайській мові немає чіткої системи класифікації способів і засобів позначення конкретного часу. Проте виділяють часоутворюючі слова, за допомогою яких можна передати той чи інший час. Кожен із них має власний набір правил і випадків використання.

В третьому розділі ми детальніше розглянули методи вираження темпоральності китайської мови та принцип їх застосування на прикладах із популярних інформаційних інтернет-ресурсів Китаю. В третьому розділі наведено близько 20 речень з різних інтернет ресурсів, котрі були перекладені нами на українську мову, та проаналізовані для того, щоб на прикладах показати які саме методи вираження часу найчастіше використовуються у китайському медіа-дискурсі.

Використовуючи той чи інший засіб вираження темпоральності, потрібно пам'ятати властивості дієслів і правила їх вживання з тією чи іншою часткою або суфіксом, оскільки не всі слова можуть позначати всі часи, оскільки категорія часу дієслова – це основа категорії темпарольності і часу.

У сучасній китайській мові існує багато способів вираження минулого часу. Деякі з них входять до всіх підручників і часто використовуються. До них належать такі засоби, як: спеціальні часові слова, аспектуальні суфікси та загальні календарні позначення. Не можна сказати, що всі інші засоби є менш важливими або неповною мірою виконують свої функції, тому їх необхідно враховувати при перекладі та знати різницю між ними.

Теперішній час в сучасній китайській мові також може виражатися різними способами, все залежить від мети висловлювання. Основними засобами вираження теперішнього часу є стандартні календарні записи, дієслова, що вживаються у формі інфінітива, іменники часу.

Найважливішими засобами вираження майбутнього в сучасній китайській мові є: модальні дієслова, іменники часу та загальні календарні значення. Також вважається, що дієслово, вжите у формі інфінітива, може вказувати і на майбутній час. Майбутній час може бути виражений і за допомогою теперішнього часу, тому потрібно звертати увагу на контекст і мовну ситуацію в цілому.

Засоби і способи вираження категорії темпоральності в сучасній китайській мові використовуються абсолютно в усіх сферах і мовних стилях, від творів мистецтва до юридичних документів. Крім того, варто згадати розмовну мову, де категорія часу присутня майже в кожному судженні чи висловлюванні.

Добираючи засоби вираження часу, необхідно знати не лише різницю у значенні кожного, а й особливості їх вживання. Іноді, щоб показати темпоральність, потрібно використовувати всю конструкцію, а не лише її частину.

ВИСНОВКИ

Темпоральність – семантична категорія, яка відображає сприйняття і розуміння часу певних ситуацій та їх елементів стосовно моменту мовлення. Він включає граматичні, лексичні та комбіновані засоби вираження тієї чи іншої мови.

Категорія темпаральності розглядається як функціонально-семантична категорія тексту. З його допомогою та різними виражальними засобами можна передати часовий аспект тієї чи іншої події.

У сучасній китайській мові існує різноманітність способів і засобів вираження категорії темпоральності. Ми можемо вказати минулий, теперішній і майбутній час. Вивчаючи засоби вираження темпоральності, слід звернути увагу на тип дієслів (дієслова дії та дієслова не дії). Це призводить до подальшого використання певних суфіксів або часток для вираження темпоральності: 了 le, 过 guo та 着 zhe. Вони є аспектуальними показниками, які вказують на характер протікання дії. Вони можуть допомогти у визначенні часу, якщо речення оформлене іншими засобами вираження темпоральності.

В китайській мові існує багато способів вираження теперішнього часу. Теперішній час можна виразити за допомогою:

– службових слів 在 zai, 正在 zhengzai прямо зараз. Службові слова 在 zai, 正在 zhengzai є одним із найважливіших засобів реалізації теперішнього часу, що вказує на те, що дія відбувається в момент мовлення;

– іменників, що виражають теперішній час: 现在 xianzai тепер, 此时 cishi в цей час, 如今 rujin в даний час, 目前 mù qian. Сюди також входять загальні позначення слів-іменників, які стосуються конкретної дати;

– Дієслово в інфінітиві без інших суфіксів і часток є одним з основних показників теперішнього часу.

– Заперечення з часткою 不 *bu* є засобом вираження теперішнього часу, але іноді воно може виражати і майбутній час. Воно часто може виражати неможливість доведення дії до певних результатів (при використанні з результативними дієсловами).

– Суфікс 着 *zhe* вказує на те, що дія має тривалий характер, і може використовуватися як в теперішньому, так і в минулому часі, так як вказує лише на стан. Тим не менш, у поєднанні з іншими часовими словами, допомагає визначити момент часу. Дії, які тривають і відносяться до теперішнього часу, можуть не позначатися словами-тегами, але також можуть використовуватися з прислівниками.

Усі ці засоби активно використовуються для реалізації теперішнього часу в сучасній китайській мові.

Минулий час виражається за допомогою:

- звичайного календарного запису;
- заперечної частки 没;
- слів, що вказують на час: 之前 *zhīqián* раніше, 从前 *cóngqián* в минулому, раніше, 过去 *guòqù* колись. Аспектуальні показники 了 *le* та 过 *guo* також можуть допомогти визначити, чи завершена дія.

Форми майбутнього часу як такої у китайській мові не існує, але основними способами вираження дії, якій ще належить здійснитися, є іменники, що виражають майбутній час:

- 将来 Jiānglái в подальшому, 未来 Wèilái в майбутньому, 往后 Wǎnghòu надалі;
- службовий прислівник 就 jiù «ось-ось»;
- конструкції 就要...了, 快要...了, які вказують на те, що подія має відбутися дуже скоро, а також модальними дієсловами 会 huì, 要 yào.

Добираючи засіб виразності певного часу, важливо звернути увагу на комунікативну мету мовця чи висловлювання, тональність відображуваного часу та стиль. Також необхідно враховувати особливості використання того чи іншого засобу, оскільки не всі вони можуть вживатися з усіма дієсловами (наприклад, відчувати, думати, очікувати, потребувати – 想, 期望, 需要).

В третьому розділі курсової роботи ми продемонстрували, як вживаються ті чи інші показники часу в китайській мові. Аналіз методів вираження темпоральності на матеріалі популярних статей підтвердив, що основним засобом вираження категорії темпоральності у статтях публіцистичного стилю є часові іменники. Тому, вивчаючи категорію темпоральності в сучасній китайській мові, варто використовувати комбінацію різних методів і підходів, щоб досягти задовільних результатів.

Таким чином мета даного дослідження була досягнута, а його завдання повністю вирішені.

简评

硕士毕业作品主题“创造现代汉语时间性范畴的表达”

汉语中没有时态的语法范畴，换句话说，没有明确表示过去时、现在时或将来时的语法手段。

研究对象是现代汉语中的时间性范畴。

研究的对象是现代汉语中时间性范畴的表达方式。

本研究的目的是建立现代汉语中时间性范畴的表达方式。

设定的目标涉及解决以下任务：

- 批判性地分析科学文献，为现代汉语语言学中时间性范畴的表达方式研究奠定理论基础。
- 阐明现代汉语表达时间范畴的主要方式。
- 开发一种复杂的方法来研究现代汉语中时间性范畴的表达方式；
- 确定在现代汉语中表达时间性范畴的语法和词汇手段。

研究材料是来自中国最流行的信息互联网资源的中文电子版文章的 20 句话。

时间性被解释为功能语义类别。借助它的帮助和各种表达方式，可以传达事件时间的各个方面。

研究现代汉语的时间性范畴，需要注意中国的时间哲学。时间性的基础是世界的语言图景。中国人对他们的历史存在有着极其发达的历史感。个人的自我意识被自我发现、个人在历史发展道路上的位置所取代。结果，国家的历史生活被视为个人生活，中国历史上的事件——个人生活的事件。

在这项工作中，我们研究了表达时间类别的方式方法。我们描述了表达过去时、现在时和将来时的语言方式，并描述了它们的使用方式。

在汉语中，表示时间的主要方式是时间修饰语——表示过去、现在或将来时间（明天、今天、昨天）的词。如果没有时间词，动作通常用现在时发生。谈话的背景对于确定行动的时间也非常重要。通常只有从中才能确定此操作是在过去一年中发生还是尚未发生。

在中文新闻和科学文本中表达时间意义时，时间名词起着重要作用。媒体文章中最常见的的时间名词可分为三种类型：

- a) 表示现在时间的名词。
- b) 表示过去时的名词。
- c) 表示未来时间的名词。

在硕士论文的实践部分，我们将 20 个左右的新闻网络资源句子翻译成，并进行分析，以举例说明中国媒体话语中最常用的表达方式。

新闻结合了艺术、商业和科学传播，因此具有这些风格的某些功能和语言特征。因此，在研究现代汉语时态范畴时，值得考虑的是信息呈现的环境和风格，并在此基础上组合使用不同的时态表达方式，以达到令人满意的效果。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Акимова И.И. (2018). Лингводидактика. Методика или когнитивистика?. Вестник Хабаровского государственного университета экономики и права, (3), 78-87.
- Беляева Юлия Александровна (2022). Темпоральность как объект лингвистического анализа. Современное педагогическое образование, (7), 109-114.
- Бондарко, О. В. (1987). Вступ до функціональної граматики. Теорія функціональної граматики. Санкт-Петербург: Наука.
- Бондарко, О. В. (1990). Теорія функціональної граматики: Темпоральність. Москва: Наука.
- Бортнікова, Т. Г. (2017). Ставлення до часу як відображення етнічної свідомості. Історичні, філософські, політичні та юридичні науки, культурологія та мистецтвознавство. Питання теорії та практики. Харків: Грамота.
- Булигіна, Т. В. (1989). Граматичні та семантичні категорії та їх зв'язки. Москва: Наука
- Ван Сюемэй (2017). Учет аспектуальных и темпоральных различий китайских и русских глаголов при обучении видам глагола в китайской аудитории. Преподаватель XXI век, (4-1), 207-213.
- Ван, Ляо-І. (1954). Основи китайської граматики. Київ: Видавництво іноземної літератури.
- Виноградов, В. В. (2001). Русский язык (грамматическое учение о слове). Москва: Русский язык.

Войналович, Л. П. (2017) [Модальні дієслова для вираження необхідності в англійській мові](#). Матеріали XXII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць (22).

Гак, В.Г. (1997). Простір часу. Логічний аналіз мови: Мова та час. Харків: Індрік.

Головах, О. І. & Кронік, О. О. (2008). Психологічний час особистості. Київ: Наукова думка.

Горелов, В. И. (1989). Теоретическая грамматика китайского языка. Москва: Просвещение.

Гулыга, Е. В. & Шендельс, Е. И. (1969). Грамматико-лексические поля в современном немецком языке. Москва: Просвещение.

Дарбанова, Н. А. (2007). Час у лінгвістичних дослідженнях. Москва: УДК.

Дешерієва, Т. І. (1975). Лінгвістичний аспект категорії часу у його відношенні до фізичного та філософського аспектів. Москва: Наука.

Драгунов, А. А. (1940). Исследования в области дунганской грамматики. Москва: Издательство Академии наук СССР.

Драгунов, А. А. (1952). Исследования по грамматике китайского языка. Москва: Издательство Академии наук СССР.

Драгунов, А. А. (1962). Грамматическая система современного китайского разговорного языка. Ленинград: ЛГУ.

Жуйшуан Чжу. (2015). Особенности китайской картины мира. Вопросы психолінгвистики, (23).

Загнітко, А. П. (2001). Теоретична граматика української мови. Донецьк: ДонНУ.

Задое́нко, Т. П. & Хуан Шуї́н. (2010). Начальний курс китайської мови частина 2. Москва: Східна книга.

Задое́нко, Т. П. & Хуан Шуї́н. (2010). Начальний курс китайської мови частина 3. Москва: «Східна книга».

Залі́зняк, А.А. & Шмельов, О. Д. (2007). Час доби та вид активності. Логічний аналіз мови. Київ: Ранок (14).

Звегинцев, В. А. (1976). Предложение и его отношение к языку и речи. Москва: МГУ.

Иванов, В. В. (1973). Терминология и заимствования в современном китайском языке. Москва: Наука.

Ісає́нко, Б. В. & Коротков, Н. Н. & Рад-ченъ, І. Н. (1954). Підручник китайської мови. Київ: Видавництво літератури іноземними мовами.

Кожина, М. Н., & Салимовский, В. А. (2008). Стилистика русского языка: учебник. Москва: Наука.

Коротков, Н. Н. & Рождественский, Ю. В. (1961). Китайська мова. Москва: Східна література.

Красных, В. В. (2001). *Основы психолингвистики и теории коммуникации: Курс лекций*. ИТДГК «Гнозис».

Кубрякова, Е. С. (2004). *Язык и знание*. СПб: Языки славянской культуры.

Кузьмін, В. П. (1998). Системне підґрунтя і структури в методології К. Маркса. Москва.

Курдюмов, В. А. (2005). Курс китайского языка. Теоретическая грамматика. СПб: Цитадель-трейд.

Люй Шусян & Чжу Десі. (1952). Лекції з граматики та стилістики. Женьмінъ жибао.

Люй Шусян. (1961). Нарис граматики китайської мови. Слово та пропозиція. Київ: Видавництво східної літератури.

Люй Шусян. (1961). Очерк грамматики китайского языка. Слово и предложение. Москва: Издательство восточной литературы.

Люй Шу-сян. (1965). Очерк грамматики китайского языка. Часть вторая. Категории. Москва: Наука.

Маковский, М. М. (2006). Поняття лінгвістичного часу. Іноземні мови в школі. Київ.

Малявін, В. В. (2002). Китайська цивілізація. Київ: Квітень.

Марков, Ю. Г. (1999). Функциональный подход в современном научном познании. Новосибирск.

Марра, Н. Я. (1956). Вибрані роботи. Основні питання мовознавства. Москва: Академії наук СРСР.

Мельничук, О. С. (1979). Методи лінгвістичних досліджень. Харків: Просвіта.

Мещанинов, И. И. (1978). Члены предложения и части речи. Москва: Наука.

Міхєєва, Л. Н. (2004). Час у українсько-мовній картині світу: лінгвокультурологічний аспект: автореф. дис.

Остапчук, А. Л. (2008). Вираження темпоральної локації. Сходознавство. Київ: Ранок.

Падучева, Е. В. (2004) Динамические модели в семантике лексики. Москва: Языки славянской культуры.

Падучева, Е. В. (2004). Динамические модели в семантике лексики. Москва: Языки славянской культуры.

- Пешковский, А. М. (2000). Російський синтаксис в науковому висвітленні. Москва: Учпедгиз.
- Потаєнко, Я. А. (2007). Мовна темпоральність. Змістовні аспекти. Москва: Ранок.
- С. С. Чаплина (2009). Темпоральность как жанрообразующая категория. Языковое бытие человека и этноса, (15), 199-202.
- Садовський, В. Н. (1974). Основи загальної теорії систем: логіко-методологічний аналіз. Одеса: Ранок.
- Синкевич, Д. А. (2010). Категория темпоральное™ в лингвофилософском освещении. Вестник Челябинского государственного университета, (7), 148-152.
- Солнцев, В.М. (1971). Язык как системно-структурное образование. Москва: Наука.
- Тань Аошуан. (2002). Проблемы скрытой грамматики: синтаксис, семантика, и прагматика языка изолирующего строя (на примере китайского языка). Москва: Языки славянской культуры.
- Тань Аошуан. (2004). Китайская картина мира. Москва: Языки славянской Культуры.
- Тураева, З. Я. (1979). Категория времени: время грамматическое и время художественное. Москва.
- Худяков Дмитрий Андреевич (2013). Эволюция способов выражения грамматических категорий вида и времени в китайском языке. Общество и государство в Китае, 43 (2), 106-114.
- Худяков, Д. А. (2013). Эволюция способов выражения грамматических категорий вида и времени в китайском языке. Общество и государство в Китае, 43 (2).

Цюй Жуй (2019). Сопоставление языковых средств выражения категории времени в русском и китайском языках. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*, 12 (11), 427-432.

Яхотов, С. Є. (1957). Категорія дієслова в китайській мові. Ленінград: Видавництво Ленінградського університету.

Chao Yuan Ren. (1998). *A Grammar of Spoken Chinese*. Los Angeles: University of California Press.

Charles N. Li & Sandra A. Thompson. (1989). University of California Press. History.

Levina, Vera & Guskova, Svetlana. (2016). Publicistic Text in Modern Media Discourse and its Impact on the Audience. *Indian Journal of Science and Technology*.

杨国枢等. 中国人的心理与行为——理念及方法篇. 台北:桂冠图书公司.

张海焘. (1998). 中国哲学的精神——冯友兰文选. 国际文化出版公司.